

Blair. 186.

E. S. Murray
AN *Sep. 1887*

TREÒIRICHE:

NO,

CÉUD LEABHAR NA H-ÒIGRIDH,

A THEAGASG DHOIBH

GÀIDHLIG A LÉUGHADH 'S A LITREACHADH GU H-EAGARRA,

ANN AN ÙINE RO GHOIRID.

LE

SÉUMAS MUNRO.

“ Treòirich pàist' air slighe na còrach,
'S leanaidh e i fad 's is beò e.”

DUN-ÉIDIN:

MAC LACHLAINN, AN STIÙÀRTACH, 'S ÄN CUIDEACHD.
GLASCHO: DONNACHADH MAC BHEATHAIN.
IONBHAR-NIS: SÉUMAS MAC A' GHOBHA.

1843.

30 NY

1958

F A C A L

Ris an Léughadair.

Do bhrìgh's gu'n do chaith mi cuid mhòr de m'ùine a' beachdachadh air càinnt nan Gàidheal, agus gu'n d'thug mi fainear, nach robh rian no eagar ceart air aon sam bith de na leabhrachain a chaidh, roimhe so, a chur 'an clò, los Gàidhlig a theagasg d'ar n-òigridh,—thainig fotham, air an sgàth-san, oirp a thoirt air duilleachan ùr uidheamachadh, a dheanadh an *treòrachadh*, gu socrach, furasda, gu mion-eòlas air litreachadh 's air léughadh an cainnte dùchasaich.—Tha mi 'n dòchas gu'n d' éirich mo mhiann leam, agus gu'n dean gach fear-teagaisg toinisgeil 's an tìr, sin aideachadh gu réith. Chì iadsan, ann am plathadh, an dealachadh mòr a ta eadar an leabhran so, agus a' ghnè ris am beil iad féin cleachdte.* Ann an so,

* Chì a' CHLEIR Ghàidhealach so mar an céudna, o'n is iad a's fèarr sealladh air cùis mar so. Agus tha mi 'n dòchas gu'n dean *iadsan* an dìchioll càirdeil air an leabhran seo a mholadh do gach sgoil fa leth a ta fo 'm beachd 's fo 'n smachd féin feadh na tìre; mar sin agus do na Comuinn *Ghallda* a ta 'còmhnadh, no a' cumail suas sgoilean feadh na Gàidhealtachd. Cha-n urrain mise ach mo *thoil* 's mo *shaothair* a thaisbeanadh chum feothas a chur air fòghlum nan Gàidheal; ach aig a' Chléir tha an *comas* mar an ceudna: agus tha 'fhios agam gu'm beil mòran diubh ro dheònach air an cainnt mhàthaireil a theagasg do'n òigridh Ghàidhealach, a *nise*, na's mion-eagarra na b'abhaist a teagasg riabh roimhe dhoibh. Ma's ann de'n chéird a' *chungaidh*, ma ta,—air chinntè mar is feotha a' chungaidh 's ann is fèarr a ni am fear-cèairde a ghnothach, agus is maisiche loinn a ghniomha.

tha gach fine bhriathran de 'n aon nàdur, rianaichte air leth. Ann an leabhrachain eile, gheibhear, 'näm *brolamas feadh a chéile*, briathran a ta tur ao-coltach 'nän nàdur, 'nän dreach, agus 'nän altachadh.* Tha so a' cur an fhòghlumaich 'nä bhreislich, leis na tha aige de riaghailtean tarsanta ri chuimhneachadh còmhla. Ach, anns gach leasan 's an leabhran so, cha-n eil aig an sgoilear òg ach aon riaghailt ri 'cumail 'nä bheachd, gus am fàg e gach leasan fa leth. An t-slighe a bha roimhe làn droighnich 'us cheap-tuislidh, tha i nise réith, socrach, cònard. Mar is fusa, ma ta, a nitear turas air rathad-mór réith, a nise, na dheantadh e roimhe so air frith-cheum garbhlaich, no air aisridh monaidh;—mar sin, faodar a bhi cìnnteach, gu'n dean am fòghlumach tuilleadh adhairt air an leabhran so, na bu chomasach dha a dheanamh, air aon fhear sam bith eile de 'n t-seòrsa a chaidh riabh a chlà-bhualadh.

An seòl agus an rian a lean mi ri linn a bhi cur ri chéile na h-oibre so, faodar an tuigsinn le sùil a thoirt air gach *slios*.¹ Tha an leabhrachan 'nä *thrì Roinnean*. Tha a' chiad *Roinn* a' tòiseachadh leis na facail a's lugha 's a's fusa 's a' chainnt. 'S a' cheud dol amach, tha gach co-fhonn 'gä nochdadh aig *tùs* fuinn, mar seo; *na bì, ri bó, le cù*, &c.: agus a rìst aig ä *dheireadh*, mar seo; *ad ùr, os òg*, &c. An sin tha facail thrì litrichean 'gan taisbeanadh, agus na fuinn,—lom,²—mar an céudna,—mar seo; *bab, bad, lag, sal, mar*, &c. 'An déigh sin, thatar a' sòmplachadh³ nan co-fhonn *soimeasgail*,⁴ mar seo; *brod, cron, fras, còrd, bàrd*, &c. Agus a thaobh 's nach gabh leasan cur ri chéile gun fhuaim *s* a bhi ann, b'éudar dà fhuaim na litreach sin a leigeil ris gu tràth.

An déis an sgoilear a thoirt gu socrach an fhad so,

* Cha-n eil ealan ann aig nach eil ä *bhriathrachas fein*. Cha d' thugadh riabh roimhe seo (le fios dòmhsa) oirp air an ealan a ta 's an dara *Roinn* de so, a theagasg do na Gàidheil 'nän cànan féin; agus uime sin, b'èiginn ainmean a thoirt air cuspairean a bha againn gun bhaisteadh gus a nis.

1. page. 2. plain. 3. exemplifying. 4. *soi-measg-ail*, com-

chuireadh m' ä chomhair na co-fhuinn *chaigneach*,⁵ a réir äin co-dhàimhe agus äin altachaidh.⁶ Mu dheireadh, chuireadh ann an òrdugh-catha gach seòrsa bhriathran anns am beil, aig na fuinn, fuaimean *àraidh*, eadar-dheal-aichte o na fuaimean a bha aca 'sna leasain rompa so. Iar äin càradh 'an sid 's an seo tha sreathan litreachaidh,⁷ mar ath-chleachdadh⁸ air na riaghailtean, agus a theagasg do'n sgoilear a' chainnt a sgrìobhadh.

'An àm a bhi 'g ionnsachadh na h-Aibdeile, no a bhi 'litreachadh facail,⁹ féumaidh am maighstir 'a thoirt air an sgoilear *ké* a radh ri *c* (cha-n è *sé*); agus *gé*, (cha-n è *jā*) ri *g*.—Ri *s*, leth ri *i* no *e*,¹⁰ féumar *ish* a ràdh; ach, 'an leth ri *a*, *o*, *u*,¹¹ abrar *iss* ri *s*. A thaobh na codach eile de 'n *Roinn* so, faodar dol roimpe mar thoilichear; ach na cuirear an sgoilear bharr leasain sam bith gus am bi e aige gu fileanta, cìnnteach.

Is *gràmar* goirid Gàidhlig an dara *Roinn*. Ann an seo tha sòmplachadh air a h-uile *car*¹² a chuirear air *ainm*,¹³ air *feairt*,¹⁴ agus air *gnìomhan*.¹⁵ Fòghnaidh leasan goirid air seo gach latha, gus am bi an sgoilear ealamh air léughadh. Ach an sin, ionnsaicheadh e ainm agus feairt a charachadh,¹⁶ gach latha, agus gnìomhan a rianachadh,¹⁷ gus am bi e tur-chlis air an obair.

Is earrannan de'n *Bhìobal* an treas *Roinn*, a ta 'dearbhadh theagasgan a' chreidimh Chrìostaidh. A bhàrr air na rannan a ta clò-bhuailte 'san *Roinn* seo, tha caibdeil agus rannan eile, comharraichte fòpa, air an éudar do'n sgoilear amas, anns a' *Bhìobal* féin, an dara cuid anns an sgoil, no aig an tigh,*—agus a dh'fhéumas e chàradh ris na tha clò-bhuailte, mar dhaingneachadh air an teagasg àraidh a tha na rannan clò-bhuailte a' dearbhadh.—Is còir rann no 'dha ionnsachadh air mheomhair, gach latha, de

binable. 5. caigionn-ach, in pairs,—aspirate. 6. articulation. 7. spelling columns. 8. recapitulatory exercises. 9. spelling a word. 10. mar seo; 'si, ris, seid, frois. 11. mar seo; sàs, sod, bus. 12. change, case. 13. noun. 14. adjective. 15. verb. 16. to decline. 17. to conjugate a verb.

* Deanadh pàrantan an aire thoirt do'n earail seo.

na tha clò-bhuailte, agus an sgoilear a cheasnachadh 's a shoilleurachadh mu'n déibhinn gus an lan-tuig e iad, agus gus am bi na teagaisg gu h-iomlan taisgte 'nä ìntinn, gu seadhach, snasta. Ma leanas am fòghlumach, mar seo, 'san sgoil, gus am bi e 'nä làu-mhaighstir air an leabhran seo uile, cha chùram nach bi e sàr-mhurrach air leabhar Gàidhlig sam bith eile a léughadh gu h-ealamh; agus tha mi 'n dòchas gu'm bi aige urad de Bhriathar na Fìrinn' an tasgaidh 'nä mheomhair, 'sa dh'fhaodas, le còmhnadh an Spioraid, ä dheanamh " glic a chum Slàinte."

AN AIBIDIL.

a d g l o s
b e h m p t
c f i n r u

A D G L O S
B E H M P T
C F I N R U

b d p h m u n r t s g f l i o c e

B R P D O C G S I F E M N H L T

Na Fuinn.

a e i o u

Na fuinn ghléusta.

à é è ì ò ó ù

Na co-fhuinn.

b c d f g l m n p r s t

Na co-fhuinn chaigneach.

bh ch dh fh gh - mh - ph - sh th

FACAIL AON SMIDE.

a	e	i	o	u
à	é	ì	ò	ù
bà	bé	bì	bò	bù
cà	cé	cì	cò	cù
dà	dé	dì	dò	dù
fà	fé	fì	fò	fù
gà	gé	gì	gò	gù
hà	hé	hì	hò	hù
mà	mé	mì	mò	mù
nà	né	nì	nò	nù
pà	pé	pì	pò	pù
rà	ré	rì	rò	rù
tà	té	tì	tò	tù

Léughadh.

na	bì.	ri	bò.	le	cù.	co	è	a	ta	ri	gò?
ga	rà.	gu	dù.	ri	cò?	ta	è	gu	bì	ri	bù.
co	è.	ma	tà.	mo	rì?	ta	ì	ri	tì	le	fà.
gu	ré.	le	fà.	fo	lò.	ni	h-ì	ge	tà	ta	rì.
dà	là.	ri	bù.	ho	rò!	ta	cù	ri	té.	ri	cò?
ta	è.	gu	bì.	ri	té.	hu	hù,	ni	mì	ta	fò!
ni	h-ì.	ta	rà.	po	hò.	ha	hà,	ta	cù	ri	bò!
co	è.	ta	rà.	ri	cé?	pu	hù,	'ga	rà	le	gò!
ge	h-è.	ni	mì.	le	gò.	o	hò,	ta	bó	ri	mò!
bu	tù.	ge	tà.	mo	rì.	hi	rì,	hi	rì,	ho	rò!
ni	mì.	na	è.	na	ì.	bi	bì,	bi	bì.	ri	cò?
ha	hà!	hi	rì!	ho	rò!	fì	fà,	rù	rà,	hù	hò.

Léughadh.

ad ùr. os òg. ìm ùr. àl òg. le òl. ab ab.
 ur bò. ar cù. do rì. mo là. ùp mì. òl e. ob òb.
 dà os. òr ùr. ut ut. cò ì? té òg. gun ig gu ag.

FACAIL THRI LITRICHEAN.

a e i o u

Na fuinn goirid.

ab...bab, cab, gab, pab.—ad...bad, gad, fad, sad.—
ag.. dag, lag, mag, rag.—al...gal, sal.—an...ban, can, fan.
—car, far, gar, mar, nar.—bas, cas, gas, las.—bat, cat,
mat.—ead...fead, cead, beag, deas, teas.—beil, ceil, deil,
meil.—beir, deir, geir, ceit.

did, big, bil, mil, min, fir, fios, lios, ciot, cion—rob, boc,
dod, dog; col, dol, mol; con, don, gon, lon, son, cor, tor,
bos, cos;—bus, cus, dus, dud, rud, dul, mul, sul, gun, cur,
gur, lur, tur.

Cù lag, dag rag. c'ar son? gun dad. gu tur. fan as.
las gas. mol rob. gu deas. teas mòr. na pab dad. rud
beag. bus ceit. min ùr. do lur.

Na fuinn fada.

(à)...càb gàd gàg càl fàl;—màl, dàn làn màn ràn;—pàp
làr nàr sàr bàs;—càs fàs màs sàs.—(é)...béub, céud géug
béil;—céin féin téid céum féum géum;—béin céir géir péil.
—(i)...bìd díd bìg dìg ìm;—tìm, mìn cìr fìr.—(ò)...mòg,
pòg bòl pòl;—còn lòn ròn mòr;—òrd còs fòs tòs lòd;—
mòd dòb ròd gòm pòr.—(ù)...cùb dùn dùr mùr dùs;—tùr
dùd gùg cùl;—tùm rùp lùs tùs cùm dùr.

Léughadh.

Bù mòr. Cù sàr. Dùn àrd. Eas cas. Fal ùr. Glé làn.
Im fèin. Lus òg. Màn dùr. Nì nàr. Ord beag. Pòg
Ceit. Ròp béin. Sàr làn. Tàr as. Ur ros.—Ùp as e.
Can òr-an. Dòb le céir e. Ol as e. Fàg ag-am rud. Leig
as mi. Fan ri Rob. Mar ri Pòl. Na bi ri bòl. Fàg mo
ròp. Dud dùd. Gug gùg. Rud mìn mìn. Té gun tùr.
Cùl bàn. Géum bò. Nì i féum. Cìr e le cìr. Trus mo
ròp. Car ùr. Lòn mòr mòr. Gùn glé ùr. Bas gun lùs.
Cù gun tùr. Dos mìn ùr. Mar lus mìn òg. Cùm òl ri
Rob. Bi gu bì fòil. Gar do lur. Fan o'n tùr. Fad o lò.

CLEACHDADH

*Air na co-fhuinn shoimeasgail.**

1. Aig tùs smide.

Blad, clàd, crag, cràg, bran, gràp, glas, gràn, dram, fras, prat, srad, trà;—bleid, bréid, creid, créud, dréin, preas, tréin, cleas, cléir;—cliop, fliob, gliog, glìm, crios, crìon, drip, frìd, grìm, grìd, priob, trìd;—brod, bròn, cron, cròg drog, fròg, grod, gròb, prot, trod, trot, sròn, sròl;—blon, clos, dlò, fiod, glog, glòm, plod,—sloc, smod, snòd, spor, spòg, stob, stòp.

Clùd, dlùs, flùr, glug, glùn, plùb, plùm, tlus, trus, crùb, crùn, drùb, grul, prug, srùb, srul, trup, trus.....scar, screib, scrid, scor, scùm; sgar, sgeir, sgìr, sgol, sgud, sgùr; slat, sloc, slub, snag, snòt, srad, srèin, stòr, stàr, stùr; scriòb, sgrìos, stràc, sprog, spreig, splad.

Air na co-fhuinn shoimeasgail.

2. Aig crìoch smide.

Arc àrd càru alt balt falt marc mart càrr fang mang gart calc male calg calp marg casd casg.

Déire, pàirc, cèird, feirg, meirg, eilm, beirm, geilt, ceilt, sgeilm.—Cirb, circ, gilb, sgilm, tilg, tiolp, tiorp, stiore.—Core, còrd, lorg, gorm, còrn, còrs, ort, olc, bolg, tolm, colp, torm, corp, molt, mort, trosg, bòst, scolb, tromb.

Mule, bulg, gulm, mult, ùng, crùmp, sùrd, lurg, furm, bùrn, cusp.

Léughadh.

Ad àrd. Balt ùr. Calg géur. Diol déire. Earb òg. Falt bàn. Gart trom. Lus olc. Màl mòr. Na tilg dad. O'n tolm ud. Prop ri bulg. Rub còrn Rob. Sgol o'n sgar. Tùm as e. Ùng le h-ìm e. Inn's mur bì. Hò, Rob, greas ort!

* 'S iad na co-fhuinn shoimeasgail iad sin a thàlai's gu sruthail ri chéile ann an toiseach no 'an deireadh smide, mar so: bl, br, cl, cr, dl, dr, fl, fr, gl, gr, pl, pr, sl, sr, sc, sg, st, sm, &c.—re, rd, rg, rl, rm, rn, rp, rs, rt, lb, lc, lg, lm, lp, &c.

Air dù fhuaim s.

sà sò sù. — sa so su.
às òs ùs. — as os us.

R. Leth ri a, o, u, tha fuaim *chruaidh* aig s, mar so,— sàs, còs, tùs; cas, dos, dus; ach, leth ri i, e, tha aig s fuaim *bhog*, mar *sh* 's a' Bhéurla: mar so,—'sè, 'sì, sin, mis, leis, tais, fois.

Léughadh.

Sàs ris. Stad treis. Sad duis. Séid sin. Sin tùs frois'. Na sòr dol ris. Na sir sin. Fair mo spor. Nis, éisd ri sin! Cuir sùrd ort. Tórn réisg. Béisd éisg. Up sìos sin. Seòl sid do Scot. Bùrn fo sgop? 'Sè, 'sè.

* Sud marc. So làir. Co è sud? 'Se sud Sìm. Seas a sin. C'ar son? Sin sac làn sìl. Sin as gu sud!—Is tùr sin. Is sgeir so. Is seòd e. Is marc mòr sin. Is e, gu fìor. Huis, huis! Leig leis fois. Sin cearc. Siug, siug!

ATH-CHLEACHDADH

Air na co-fhuinn shoimeasgail.

Blàr	bras	gilb	sgùr	alt
cléir	créis	balg	rùsg	tlà
fùr	drip	tilg	slat	àrc
glùn	frìd	spealg	tlàs	crà
plàs	grod	spilg	màlt'	calg
scùrr	pràis	builg	tlàm	clag
scléit	scròb	salm	core	sult
sgleog	sgreag	alm	croc	tlus
slat	spreòd	tolm	còrd	olc
spliug	sròn	cuilm	drog	clò
trod	strì	calp	sràid	lurg
tromb	fang	earb	bràisd	grul
camp	eang	borb	mort	sgolp
mult	scòrr	lorg	trom	plosg
lore	asc	meirg	seilg	calg
bòrd	ròsd	lurg	leisg	glag

* Faclaichear *sud* agus *so*, mar *siud*, *seo*; agus *is*, mar *us* 's a' Bhéurla. 'Se *siud* 'us *seo* bu chòir' a sgriobhadh, seach *so* 'us *sud* a bhi 'nän cip-thuislidh do'n sgoilear òg.

torp	nasg	dearg	biorg	colp
gort	brusg	gorm	brisg	ploc
còrs	cusg	seirm	seire	rùsg
fiars	biast	tàrl	creis	sgur
dearrs	féist	càrn	rosg	spor
tart	post	ealp	sgrog.	ròsp.

Air ceart-altachadh nan co-fhonn

t d,—c g,—p b.*

tà	dà	car	gar	pap	bab
té	dé	cas	gas	pas	bas
tì	dì	cog	gog	péin	béin
tò	dò	cur	gur	pléid	bleid
tù	dù	clais	glais	prais	brais'
tàn	dàn	créis	gréis	pac	bac
teas	deas	clag	glag	poc	boc
tàr	dàr	céir	géir	pur	bur
tóm	dóm	cill	gill	prat	brat
téug	déug	cab	gab	pris	bris
tàl	dàl	càin	gàinn	prog	brog
taìt	dait'	coin	goin	pàis	bàis
tuit	duit	cois	gois	prot	brot
tuil	dùil	cuir	guir	pinn	binn
tùis	duis	céill	géill	péur	béurr.

Air altachadh g, c, chd, aig crìoch facail.

Mag	† mac	‡ achd	càrd
bag	bac	ochd	càrt

* Tha mòran cloinne do 'n àbhaist *gas* a radh ri *cas*:—am bàp an ait' am pàp;—an *dé* ud, an ait' an *té* ud;—an *d-àit'* ud, an ionad an *t-àid'* ud, &c.—Am fear-teagaisg do'n eòl à ghnothach leighisidh e 'n droch altachadh sin le 'chuid fhòghlumach a dheagh oileanachadh air an t-slios so.

† Bu chòir fuaim *k* 's a' Bhéurla thoirt do'n litir *c* aig deireadh gach facail 's an t-sreith so, agus 's na facail—*boc, broc, brac, béuc, buie, caille, ceare, cire, core, coire, duire, fore, lie, luire, male, stale, sgaille, glaic, muie, peic, reie, ròie, tore, ore, uire, spraic, strac, stroic, &c. &c.*—ach, mar is trice, tha na Gàidheil ag altachadh e aig deireadh facail mar *che,—mar so,—mache, bache, fache, &c.*

‡ Tha fuaim *c* aig *d* anns an smid-chrìche *achd*. Cha'n eil 'an

fàg	fac'	uchd	àirc
glag	glac	beachd	airc
leag	leac	brùchd	gréis
dearg	dearc	dréuchd	greis
calg	calc	sneachd	sgag
cuilg	cuile	iochd	gasg
seirg	seirc	tlachd	musg
lorg	lorc	sliochd	sgùm
marg	marc	smachd	pàist'
mairg	mairc	bachd	puist
sog	soc	éuchd	stob
mug	muc	bochd	stòp
sag	sac	tachd	pleoc
creig	creic	lochd	pluc

CLEACHDADH

Air na co-fhuinn chaigneach,

bh, mh, ph, ch, gh, dh, fh, &c.

R. Tha fuaim bh mar v 's a' Bhéurla.—

bhà	bhé	bhì	bhò	bhù
và	vé	vì	vò	vù
bhà	bhéus	bhìd	bhò	bhrù
bhàn	bhéum	bhìg	bhòd	bhùt
bhàrr	bhéul	bhìos	bhòrd	bhù
bhàs	bhréug	bhìog	bhròg	bhùrt
bhad	bheag	bhil	bho'n	bhun
bhas	bheir	bhris	bhos	bhus
bhan	bhreab	bhior	bhrod	tubh
gabh	dealbh	bhriosg	bhrot	subh

Cùm do bhas. Is olc do bhéus. C'ar son sin? Bha Rob ag òl. Gabh gu fois. Bhéum an clag. Cuir orn

so ach truailleadh a thainig o nòs air faclachadh nam briathran sin 's an leithid; chionn, o shean, sgrìobhadh agus theireadh iad acht, ocht, reacht, brùcht, &c.

mo bhròg. Cò bhrod mi? Seo, seo, òl do bhrot. Fan 'nà bhun. Fan o'n bhòrd sin. Bha e bhos bho'n dé. Cuir sin as do bhéul. Cò bha siud? Bha bean bheag, bheag. Sin do bhus làn de bhrot. Nì mi dealbh cait. Sin dròbh de nì dubh. Bha 'bhean bheag bhàn làn bhréug. Is olc mar bhà i. Is olc, gun ag. Cò bha riut? Bha 'bho bhàn. O bhòbh, an i?

Fuaim mh.

Cha mhòr nach eil fuaim bh agus mh ionann ach gur e, mh a's smùchdaiche: mar so,—bhàs, mhàs.

mhàg	mhéug	mhìn	mhòr	mhùr.
mhàs	mhéur	mhìr	mhòd	mhùig
mhàm	nèamh	mhìos	mhòg	sùmh
tàmh	sèamh	giomh	còmh	mhù
mhag	mheil	mhìn	hol	mhult
damh	deimh	nimh	romh	cumh

Mharbh sibh am mart dubh. Mharbh, an dé. Bu mhòr do bhòsd as. Gabh gu tàmh. Ol do mhéug. Crom do mhàg mhòr. Is nimh sin, na h-ol e! Bheir nimh do bhàs. An do mheil sibh a' mhìn? Am beil damh 's au dròbh mhòr sin? Glan do làmh. Fàg mo mhìr. Bha do bhrù làn. Dùin do bhlad. Bha giomh 's a' bhò. Mhol e i gu mòr. Bu mhisd' i an còrr.

Seo, gabh subh. Bhris an damh dubh an nasg. Seo, cum mo mhusg, gus am buain mi slat. Cò bha sealg? Bha Torm.

Fuaim ph; mar f.

phà	phé	phì	phò	phù.
fà	fé	fì	fò	fù.

phab phrat phasg phrab phéur phléid	Phòs Mòr bhàn an dé. Cò phòs i? Phòs Rob Mac Phàil. Phab Ceit bheag mo bhréid. Bha Ceit riabh làn phrat. Phut i mo làmh. Phòg i an cat. Fair slat 's gu'n sgiùrs mi 'bhiasd! Ciod bu phrìs do'n phòr? Bha e prìs glé mhòr. Srul a' phoit bheag, a Mhòr. Co i an té ud?
--	--

phrìob
phrìs
phìos
phòs
phòr
phlod
phrop
phlub
phlùm
phurp
phur
phoit *

Siud an té bha seo an dé. O! 'sì, Ceit mhìn, bean òg gun phléid. Seas á sin. Am faic sibh sid? Ciod è? Phlub iasg 's an lub. An do phlub? Phlub, gu dearbh. Tilg clod 's an lub. Seo dà phìos crè. Na tilg dad 's an lub. Leig fois do'n iasg. Fan làmh rium, sin an damh dubh!

Phrab i do bhad lìn. Bha an lios seo, uair, làn phéur. An do phrop sibh an dà phreas? Có leag a' pháire mar seo? Leag fear gun phurp. Phur an tarbh an damh dubh. Pheasg mo làmh gu h-olc.

ch = uch.

cha
chab
chan
char
chas
chàrd
chéud
chéum
chéus
chìs
chìr
chon
chog
chor
chùm
chùb
chun
chùl
lach
mùch
crìch
croch

Cha robh e mach? Cha robh è. Chì mi'n loch. Gar do chas. Cìr mo cheann. Cha chìr mì. Chùm mi as dà phìos. Na mùch mi mar sin. Croch do chrios gun stad. Bha 'chìs mòr orm. Bha i trom gun ag. Dà chéud speach. Deich céud each dubh. Tog clach bheag do Challum. Cha tog gu dearbh, tog féin té. Mharbh sibh lach, nach do mharbh? Cò bha mach mar-ribh? Bha Rob Tolm. Chab sibh mo spor. Teich o'n luch! Och, och 'smi nach teich. 'S droch speach e seach càch. Chì mi nach bì neach nach bì ris. Fan gach àm o gach droch neach. Chòn mi i seach an stang. Nach cluich e 'phìob mhòr? Cha chluich e ach dà phort. Chaisg mi mo chù. Chlisg an tarbh garg mi. Nach searbh blas nan sealbh-ag? Is searbh e gu dearbh. Mhìn-ich e' chlach bhreac. Bì sàmh-ach tosd'ach, gun droch fhoc'al.

* Cha'n fhaighear *ph* aig deireadh focail sam bith 's a' Ghàidhlig.

gh = ugh.

ghab
ghràb
ghad
ghàd
ghéum
ghéig
ghrìs
ghil
ghlib
ghog
ghon
ghur
agh
léigh
brìgh
sògh
sùgh
ghar
sleagh
deigh
déigh
saigh

Cùm do ghab. Fàg mo ghùn. Sin do ghilb. Cha bheag an gàd e sin. 'Si 'bho ghlas a ghéum. Faigh do ghràb, 's bi mach, a Cheit. Trus do ghùn, 's greas ort. O! 's tu bean gun àgh! Mur tig an léigh cha bhi brìgh 's a' phlàst. Mur tig is ole do 'n té ghil. Ach bha sùgh 's a' chirc! An do ghar sibh an lean-abh? Faigh ràmh do'n gharr'ach, nach faigh? C'ar son? Los e gä imirt 's an loch. Nach fliuch an là so? Bha 'ghlib fliuch riabh. Bha, bha, is i chuir orm a' ghrìs. Loisg a' ghéug sin. Ach bha sùgh 's a' ghéig! Ghar i sibh gun chàird. Ach ghar i. O! ghon e mi le sleagh! Och, mo chreach, an do ghon? Féuch am faic sibh an léigh? Cuir-ibh plàst ris an lot, mu 'm bàs-aich an tréun! Ghog a' chearc os mo cheann. Ghùg a' chubh-ag moch an dé. Ghabh mi fiamh nach faight' an sgian. Sid am mart dubh, falbh 'nà déigh. Cùm o'n deigh i, mu 'n tuit i. 'S e saigh bàta ta so. Is dògh leam gur h-è.

dh = gh.

dhàn
dhag
dh'at
dh'éisd
dh'isp
dh'ob
dh'ùp
dh'éug
dhòirt
dhùisg
dhubh
dhamh
bìdh

Suidh làmh rium, Eili. Na dùisg an lean-abh beag. Cuir seach'ad do dhag, a Rob. Seall mar dh'at do chor'ag. Dhòirt an cù am méug. Dhùisg a' chaile bheag. Dh'ob i dol do'n chrò. Dh'éug an rìgh còir. Dh'éir-ich a' mhin. Seall sid dròbh dhamh. Don bìdh ort, bi sàmhach. Nach faca tu riabh féidh? Cha'n eil mi ro chinn-teach. Faigh an liadh, 's tog do bhiadh. 'S mòr an cràdh a bhi 'n gràdh. Biodh modh ag'ad, a bhiasd. Dùin an dor'us. Dhùin mi chean' e. An do dhubh sibh na bròg-

cràdh
crodh
troidh
suidh
modh
biadh
liadh
gràdh
cràdh

an? Cha do dhubh. Buail'ibh orra. Am fac'a sibh am bàrd an diugh? Chaidh am bàrd o'n tigh an dé. An deach, an deach? Chaidh è. Cò bha ris a' chrodh? Bha Peigi Ruadh.

Ghabh an te mhòr dhubh a phòs di-màirt a' bhreac. Laidh a' ghrian o cheann treis. Nach tiugh an neul dubh ud gu h-àrd? Cha d'éir-ich a' gheal'ach? Cha d'éir-ich, ach éir-idh gu goirid.

Cleachdadh air bh, ch, dh, gh.

Facail dà smide.

alt'ach	sògh'or	meilbh'eag	éur-adh
bach'lach	sùgh-or	ull'amh	cìr-eadh
lâr-ach	miagh'or	fal'amh	còrd-adh
mach'lag	éigh-each	sol'amh	cùr-adh
sal'ach	sleagh'ach	àir-eamh	tor'adh
còs-ach	sluagh'ach	ur'chasg	far'adh
mus'ach	amh'as	glomh'as	dìr-eadh
lap'ach	clomh'ach	triubh'as	fìr'each
nâr-ach	abh'lan	giubh'as	sir'eadh
gòr-ach	iodh'al	sàbh-ailt	sil'eadh
crùb-ach	fìogh'an	samb'ailt	fàil-eadh
dìr'ich	friogh'an	lù-chairt	péil-eadh
ùr-aich	tomh'as	ach'adh	foil'eadh
àr-aich	uamh'as	bol'adh	fuil'eadh
cron'aich	uabh'ar	cog'adh	bùir-eadh
slàn-aich	drabh'as	fad'adh	fòirn-eadh
las'aich	marbh'phasg	gar'adh	bàs-aich
àgh-or	ailbh'eag	fàr-adh	os'nàich

Cleachdadh air Fh.

fh balbh.

fhàl
fhéum
fhìr
fhròg
fhlùr

Am féum i falbh? Cha-n fhéum i. B'fhìr dhroch fhear e. Na pab mo fhlùr, a Mhòr-ag. Nach dubh an fhròg ud? Is dearbh gur dubh. Bha an fhras ud trom. B'fhìor mar bhà. B'fhus' is' fhògh-lum na es'-an.

fhras
fhead
fhir
fholt
fhus
fhliuch
fhrois
dh'fhàs
dh'fhalbh
dh'fhan
dh'fhéum
dh'fhàisg
dh'fhill
d'fhan
d'fhéum
m'fhalt

Nach fad' 'fholt? Fair dhomh m' fhàl, Ail-ein. Cò a ni fead? Cò ach Diar'mad? Cùm do làmh dhe m' fhalt. Cha robh d'fhead ach glé lag.

Dh'fbàs Tòmas glé mhòr. Dh'fhàs e, gun ag. Dh'fhalbh an long mhòr an dé. An e gu'n d'fhalbh? Och, dh'fhalbh i. An d'fhéum i falbh cho trà? Dh'fhéum, mo riar. Dh'fhuin Ceit an t-ar'an. Dh'fhàisg i an t-an'art. Nach do fhliuch mi mo chas? An d'fhill sibh mo bhreac'an? Dh'fhill, dh'fhill. Is mis' a dh'fhill e. Cha bu bheag d'fhéum dhomh. Cìr m'fhalt. Gabh do leabh'ar, 's faigh do leas'an. Fan sàmh'ach, tosd'ach.

sh = h.

shàl
shìn
shròn
shùrd
shrad
sheas
shil
shuidh
shéid
shògh
shàmh
shamh
sheisg
shean
shlàn
shrìan
shrùb
shluig
sheil
shràid
shal

Fair dhomh mo shéud, a Shìn'e. Sìn do Cheit bhig do shéud. Seall an do shil e. Séid do shròn, fhir bhig. Is fìr olc do shùrd an diugh. Faigh dhomh mo shrìan, 's mi falbh. An i do shean shrìan no do shrìan ùr? Mo shrìan ùr. Shil e gu tróm. Nach è shéid gu gailbh'each? Sheòl an long an dé. Shuidh mi fo dhìon ris an fhrois. Chaidh do mhuc a mharbh'adh. Chaidh a' bhò sheisg a reic. Shluig an t-iasg an dubh'an. Shnàmh an cù an loch. Shnaidh mi an dà cham'an le m' chuire. Fhuair an damh òg bàs. Dh'at e, shéid e, 's bhreab e 'chasan. Na tilg do sheil orm mar sin. Shrùb e as a' bheòir, 's shluig e i. Nach do ghabh e ä shràid? Cha do ghabh è. Bha sibh shìos 's a' phàire, nach robh? Bhà, treis mhòr. Ciod sin 'nad làimh? Am buagh'al-an buidh'e. Och! 's olc ä shamh! Cùm o m' shròin e. Fuigh!

th = h.

thà
thìr
thòrr
thùr
thaisg
theab
thig
thog
thug
dath
dìth
broth
brùth
breith
flath
suth
throd
thù
bruth
gath
guth

Tha thu sgìth, Thear'laich. Tha mi, gu dearbh. Theid thu laidh'e, nach téid? Théid, 's mi théid. An do thog thu chruach? Theab nach do thog. Thaisg sibh an t-òr 's a' bhruth. Thig an so. So bruach làn shuth. Feuch nach brùth thu mo chas. Thug thu dhomh dà shuth? Nach dearg àn dath? Gu dearbh 'seadh. Na toir breth luath lonach. Tha broth roimh do ghruaidh dheis. Throd am flath ris an léigh. Chuir am beach à ghath ad shùil. Cha robh do thùr ag'ad 's an àm. Is toigh leam guth an loin duibh. Is toigh leam broch'an math tiugh. Cha bhì dhìth ort an diugh. Thoir fliug do'n ghar'ach 's a' bhus. Trus ort do'n sgoil. Tha chearc dhubh an so, a bhean. Thoir dhith na rùisg, Ail'ein. Sid na trì féidh a fhuair am flath. Cia as a thàin'ig na féidh? 'Thàin'ig á frìth an diùc. Seall sid shìos!

Fuaimean àraidh nam fonn.

a.

a
a'
an
am
agh
lagh
magh
blagh
dragh
bragh
spagh
ma

A Choll'a, faigh am bar'a. Nach 'eil a' chis'te dùin'te? Cuir an luid sid a chad'al. Am faca tu am fear mòr a bha 'g iasgach? C'àit' an robh e 'g iasgach? Bha shìos ud. —Tha dragh 's an agh, Ann'a. Ach, tha sin ann, a Pheigi, ach 's éu-dar 'fhul-ang. Dragh gu tìr an sgoth, a Chall'um. Ma chum'as tu an lagh, cha chuir'ear ort dragh. Nach e an dag a thug am bragh as. B'e am bragh e, chlisg e mì. Seo, gearr spagh leis an fhàl. O! b'e sin spagh gun bhlagh!

àil-e
bil-e
coir-e
bail-e
ùin-e
àin-e
còir-e
prìn-e
is'e

$e = è.$

bean
dèan
fear
fèarr
gean
neach
dreach
leag
cleachd
meall
geall
steall
beann
ceann
deann
each
leas
meat
feachd
nead
leamh
sèamh

$o = ó.$

bonn
donn
fonn
toll

$e^* = a'$

Tha an t-àile fuar an diugh. Fan o bhile na craige. Fair dhomh prìne. Sin coire bòidh-each gorm. Gabh furm, 's dean suidhe, a Shìne. Bha ise 's a' bhaile mhòr an dé. Dh'fhan i ùine mhòr ann. Dh'fhalbh i ri àine an lath'a. Faigh mo bhat'a 's mi falbh. Seo e.

Na bean do sin, 'fhir bhig. Nach fèarr crùn na marg, a Thèarlach? Is fearr na ceith'ir, a Chail'ein. Sguir, na leag am ball'a, a dhuin'e. Cha mhis'e tha ris, ach es-an. Seall, seall an steall bàn! Gheall thu dhomh dà agh an diugh. Ma bhios tu math gheibh thu iad. Na cleachd thus' an t-olc, a mhic. Cha-n eil an t-each sin ach meat. Ged nach eil, tha e sèamh. An ruig mi leas coirc' a thoirt dha? Cha ruig thu, an tràth so. Fhuair mis'e nead. Ciod an nead a fhuair thu? Fhuair nead a' ghur'a-gùg. Am fac' thu riabh an t-eun fionn? Ma tà cha-n fhaca mi. O! 's leamh am bod'ach Each'unn Glas. Cùm a-mach e. Dòirt steall uisgé 's a' chum'an. Seall, sin speach! Ruith 'nad dheann, mu'n sàs-aich i'd cheann. Fair dhomh meall de 'n chrè sin. Na rach'adh ueach a-mach gu ceann uair'e. Dean fead agus gheibh thu peic' eòrna.

Ghoirt'ich mi bonn mo chois. Cuir an lair dhonn 's a' chairt. Ciod am fonn a th'ort? Cuir'ibh am moll 's a' bhalg. Is toll'tach am balg è. Seo dhuit sgonn snàth gus ä chàr'adh.

* R. Tha é-criche mar a ann an agh.

moll
 poll
 trom
 crom
 sonn
 sgonn
 bó
 bog
 gob
 tog
 bob
 bois
 cois
 fois
 òisg
 cóig
 bóid
 fóid
 coill
 foill
 goill
 sgoim
 toim
 moim
 boinn
 loinn
 cloinn
 roinn
 broinn
 sloinn
 croinn
 moill
 toill
 troit
 sgroit
 boit
 boil'e
 coir'e

Tog orm e; cha-n eil e trom. Is tu féin an
 sonn le d' bhalg làn tholl. Tha fonn math
 ort, a nion donn. Cha-n eil do chridh'e id'ir
 trom. Nach bog an sgonn maid'e so? Bha
 e fad'a 's a' pholl. Sin an fear a dh'ith an
 dronn. Cùm do ghob, a bhob'aig, 's gabh
 fois. Tog an óisg do'n fhang. Tha cóig
 meòir air gach làimh ag'am. Tha ag'us air
 gach cois agad. Loisg Seò'n'aid à brog le
 fóid tein'e. Bheir mi mo bhóid gu'n do loisg
 i. B'e Fionn rìgh nam Fiann. Tha róng'as
 a dh'ith air a' chairt. Cluinn a' phiob! Có
 tha 'g à cluith? Tha Seò'rus an rong'ain.
 Bi'dh sruth ronn aig'e as gach toll de 'n
 fhead'an! Bith'idh, an drong'air bochd. Is
 iom'a boinn'e chaidh riabh 'n ä chóm. Dh'
 fhàg sin es'an lóm. Is ole a bhi tróm air an
 òl. Chi mi lóng air an lear.

Ghabh an t-each maoin. An teid thu leam
 do choill nan cnò? Théid, mur dean thu
 orm foill. Cha do thoill thu orm e. Chuir
 na Goill oillt air a' chloinn. Tha an toim a'
 fiuch'adh bhur cas. Gu dearbh tha loinn air
 an deis' ùir. Sguir, leig leis a' chloinn far
 am beil iad. Ciod a dh'éir-ich do'n bhoinn,
 cha toinn mi an snàth d'à dìth? Chuir i
 moill' ort. An do ghoil a' phoit? Ma ta
 cha do ghoil. An teid thu 'dh'iasgach?
 Theid, ma gheibh thu féin boit. Thoir a-mach
 na croinn. Nach i an sgroit Mor Ghloic?
 Am faigh i roinn de 'n iasg? Mur faigh,
 theid i air bhoile. An coire slat a thoirt á
 doire? 'Seadh an dràsta, ach cha b' eadh o
 shean. Tha croit mhath mhòr ag'ad an so,
 Fhear'ghuis. Tha i agam ead'ar seo 's an dà
 chloich ud shìos. An e an coibe a bh'ag-ad ri

doir'e
croit
goil
cloich
coibe

seo? O 'se, cha dìong ni eile air, le chruas.
Com'a, thig e h-uig'e ri h-ùin'e. Cliath thus'a
gu math e, 's ni thu deagh fhear'ann deth.
'S e 'n dìch'ioll athair a' phis'ich.

Cleachdadh air a* agus e-crìche, &c.

àr'a	àil'e	brod'adh	àr-ach
béur-la	bil'e	calc'adh	blian'ach
cal'a	deil'e	ròst'adh	còrc'ach
dàr'a	eil'e	èal'adh	dòrl'ach
eòr'na	cail'e	fadadh	èarr-ach
fear'na	bràist'e	gar'adh	flùr-ach
gléus'ta	taic'e	las'adh	gòr-ach
lios'da	maid'e	mùch'adh	lár-ach
màl'a	muim'e	nasg'adh	mos'ach
nead'a	fuin'e	pòs'adh	nàr-ach
orr'a	spail'pe	rùsg'adh	òn'rach
pòs'ta	fair'e	sparr'adh	péur-ach
pos'ta	càis'e	tlàm'adh	ròm-ach
rù-ta	mais'e	ùmh'ladh	sàmh-ach
snas'ta	sùis'te	brod'adh	giob'ach
tobh'a	mùir'e	crup'adh	gob'ach
ùrl'a	daimh'e	snaigh'eadh	bain'neach
blas'ta	crìch'e	till'eadh	coirc'each
crost'a	seilbh'e	fòirn'eadh	drùigh'teach
siol'a	duil'ghe	smùid'eadh	cùil'teach
dorr'a	cain'be	séid'eadh	buail'teach
meal'a	déir'ce	smèid'eadh	càird'each
dul'a	coir'ce	cuip'eadh	bòidh'each

Smidean-crìche àraidh.

ur'ad	ceart'as	stìop'al
ias'ad	triubh'as	àin-ean
ros'ad	giubh'as	bràis-dean
ceas'ad	tais'ead	cruach'an
blas'ad	ais'eag	dìg-ean
car'bad	duil'easg	éisg'eàn

* R. Tha fuaim à-crìche mar é-crìche.

iar'mad	tuir'easg	fròg-an
iom'ad	roil'easg	gàg-an
ion'ad	còn-trachd	lùch'an
an'am	bàrd'achd	mìr-ean
cad'al	car'achd	nead'an
fad'al	dàn-achd	ois'nean
urr'am	eir'eachd	pàist'ean
iorr'am	fiamh'achd	ròide'an
dìogh'lam	geas'achd	sràid'ean
fògh'lum	leamh'achd	spain'ean
cùr-am	mòr-achd	téum'an
ciorr'am	near-achd	uchd'an
tior'am	òl-achd	bràis'dean
saor'am	pàit-eachd	croit'ean
ùir'ead	ràmh'achd	cruit'ean
mais'ead	sgiamh'achd	sguab'an
gèir'ead	tiorm'achd	sgoth'an
mills'ead	ùr-achd	peasg'an
mun'ar	iom'all	fleasg'an
cop'ar	cear'cal	bruach'an
glomh'ar	fiac'al	lios'an
ath'ar	deoth'al	cleas'an
màth'ar	breath'al	dìsn'ean
bràth'ar	seag'al	stròic'ean
peath'ar	cog'al	braighd'ean
son'as	peirc'eall	brùid'ean
don'as	piob'ar	

Air ag agus a'*

a' bualadh | Ciod tha na gill'ean a' deanamh? Tha
a' còrdadh | iad a' bualadh an diugh. A bheil a' chàraid
a' dìreadh | a' còrdadh gu math? Chuala mi gu bheil
a' fadadh | esan a' gearan. Nach eil am pàiste a' ràin-
a' gearan | ich? 'S iad na h-uain a ta a' mèilich. Có
a' lasadh | a ta nighe na plaide? Tha Ceit mhór Nic
a' mèilich | an Ab'a. An e sid Dònnull a' sùgradh ri
a' nighe | Eili? Tha Eili a' pleatadh a gruaige. Tha
a' pleatadh | Dùgh'all a' lasadh na piob'a. Có a ta dìr-

* Is gearradh a'-air ag, 'an so; tha dìth-ail an àite g.

a' ràinich
 a' sùgradh
 a' tràghadh
 ag airis
 ag éirich
 ag innse
 ag òirlis
 ag ùpadh
 ag amas
 ag eirmis
 ag èaladh
 ag èunach
 ag imeachd
 ag obair
 ag ùinich

eadh na làirce? Tha sgal'ag a' bhàill'i.
 A bheil iad a' cur air a' bhun-tà-ta? Tha
 Mór a' fadadh an tein'e.

Ciod air a bheil sibh ag airis? Tha
 Eóbbhan ag innse gu bheil a' mhìn ag éirigh.
 Is bochd an sgéul sin. C'àit' a bheil Gòr-
 dan an diugh? Tha e ag iasgach. B'fhèarr
 dha bhi 'g obair air a' mhòine. C'uine
 thig e dhach'aigh? Cha tig gu feas'gar.
 C'arson a ta thu ag òirlis mar sin? Dh'òl
 e cus bainne. Ubh, ùbh, tha e a' cur s'great-
 achd orm! Bi'dh sinn ag imeachd á so.
 Cha-n eil mi ag amas air seo a dheanamh.
 Ciod uime tha thu ag ùinich mar sin? Tha
 gu bheil an obair so trom. Tog dhith, ma ta.

Cleachdadh air litreachadh agus mùthadh nan gnìomhan.

buail'ibh

buail-*ea*-maid

bhuail'inn

càir'ibh

càir-*ea*-maid

chàir'inn

dòirt'ibh

dòirt-*ea*-maid

dhòirt'inn

éir'ibh

éir-*ea*-maid

dh'éir'inn

faigh'ibh

faigh-*ea*-maid

dh'fhill'inn

goir'ibh

goir-*ea*-maid

ghluais'inn

inns'ibh

inns-*ea*-maid

dh'inns'inn

leig'ibh

leig-*ea*-maid

leig'inn

mair'ibh

mair-*ea*-maid

mhill'inn

naisg'ibh

naisg-*ea*-maid

naisg'inn

pill'ibh

pill-*ea*-maid

phaisg'inn

ruig'ibh

ruig-*ea*-maid

rùisg'inn

sguir'ibh

sguir-*ea*-maid

shil'inn

bac'aibh

bac-*a*-maid

bhac'ainn

cog'aibh

cog-*a*-maid

chas'ainn

dean'aibh

dean-*a*-maid

dh'at'ainn

fàg'aibh

fàg-*a*-maid

dh'fhan'ainn

còrd'aibh

còrd-*a*-maid

ghlas'ainn

léum'aibh

léum-*a*-maid

lom'ainn

lìon'aibh

lìon-*a*-maid

mhol'ainn

bog'aibh

bog-*a*-maid

nochd'ainn

cag'naibh

cag-*na*-maid

dh'òl'ainn

plùch'aibh

plùch-*a*-maid

phòs'ainn

Air S.

S. mar *sh* 's a' Bhéurla.

séud
sìth
seòl
seach
sìol
siùil
ise
mise
seo
sid
siud
ais
téis
cìs
pròis
cùis
fàisg
clisg
traisg
ris
leis
frois
tuaisg
slige

Seo dhuit slig'e chreach'uinn. Is fèarr leam sin na séud. Is math dhut sin seach a bhi fal'amh. Is math, gu seadh. An deach' an sìol a chur? Cha deach', cha robh seòl air. Cuir'ibh an àird na siùil. Tha mise toil'each, ach cha-n eil ise. Seas air d' ais. Seas an seo, no an sid. Is mòr do phròis mu 'n chùis. An do chlisg thu? Séinn an téis ùr a sheinn ise. Cha-n fhèarr siud na sid, no siud no siad. An do dhìol sibh dha a' chis? Leig mise leis, mar thuirt mi ris. Is gasd an t-àite seo ri frois. Chuir sibh a' mhòin-e air á, cois bhig. Nach ann aig an torc a tha na tuaisg! Cha bu toigh leam dol ro fhaisg air. Fàisg an t-an'art, agus croch an siud e. Nach co math ä chroch'adh an seo? Tha mi creid'sinn gur h-eadh. Dùisgaibh, a chlann, tha 'n t-àm a bhi ag éirigh. Séid an teine, a Bheati. An do loisg sibh na bha sid de bharr'ach? Loisg Séum'as cuid mhòr dhe an dé. Thoill esan a bhi treis 'nä thrasg'aidh. Naisg am mart.

Facail dà smide.

aim'sir	as'am	aid'ich	beann'achd
ais'te	as'gart	bóid'ich	cean'gal
am'ais	béus'ach	cair'ich	dèar'na
ban'ais	leas'ach	duil'ich	eall'ach
cail'is	cos'lais	éir-ich	fear'ann
inn'is	cos'tais	fair'ich	geal'tach
is'lich	dleas'nais	gàir'ich	dream'ach
ois'inn	saibh'ris	las'aich	mear'achd
còis'ir	sean'chais	bros'naich	deal'aich
deis'ir	flath'as	trom'aich	bream'as
pais'te	diarr'as	baisd'idh	sean'ar

sios'ar	feoth'as	séid'idh	meal'a
stìm'each	ann'as	buin'idh	creach'aidh
snìomh'an	sul'as	éiridh	sean'gan
snigh'e	sir'is	sguir'idh	ceann'as
siab'adh	math'as	fàs'aidh	beal'ach
Seòr'us	bois'eag	cosd'aidh	geal'ach
uis'eag	cas'ag	cum'aidh	mead'ar
slis'eag	só-nas	òl'aidh	nèamh'aidh
sliabh'ach	spor'ais	cròth'aidh	leann'an
slìog'ach	spir'is	cliath'aidh	searr'ach
ùt'rais	Tó-mas	crùn'aidh	èarr'ach
each'rais	Sas'onn	tog'aidh	team'pull

Air c, d, g, l, n, r, t, *caol*.

ceòl
deoch
gleòis
leòn
neòil
reòt'
geoic
leòid
sgroig
ceòil
deòin
feòir
ceòis
ròic
teòm
moit
seòid
leòis
meòir
beòir
toit
muic
cuid
moig

Is toigh leam féin ceòl na pìoba móire. Tha e math ri h-uchd gleòis. 'Nuair chaidh an sonn a leòn, dh'iarr e deoch. Tha na neòil trom dubh an dé 's an diugh. Am beò d' athair a Dheòrsa? Tha e beò slàn fath'ast, ach tha ceò air ä sheall'adh. Seall mar a reòth an t-uisge 's an lub. Ciod an seòrsa feòir a ta'n seo? Tha 'm fòlach. Rach-a-maid a dh'iasg-ach. Tha mi toil'each deòn'ach. Nach breòite an sgroit bhàta e seo! An ìogh'nadh sin, 's e sgreag'adh air clad'ach cho fad? Hó, Iain Mhic Leòid, thig an seo, 's thoir leat an tobh'ta. A Dheòrs', a sheòid, an deòin leat dol a-mach? Cha-n eil mi féin teòm air iasg idir. Bheir na ràimh leòis air do làimh mhìn! An gabh thu deoch de bheòir? B' fhèarr leam deoch de bhainne. Tha do mheòir sal'ach. Bha mi ag ithe feòla? Ciod an fheòil? Bha ròic aige air feòil muice. 'S e sin muic'eoil, ma ta. Tha geoic air Moig Sgroig. Tha ä bhus dubh leis a' mhuic'eoil. Cha b'e fein a dheanadh à moit.

Smidean-deiridh eagraichte.

aid'mheil	tùr'ail	Ann'ag	òig'ear
aid'ich	bòsd'ail	bean'ag	pòit'ear
aic'aid	cosd'ail	cam'ag	cùil'tear
aig'eal	dragh'ail	dian'ag	cùirt'ear
aig'lean	each'ail	eal'ag	saighd'ear
ainn'is	fear'ail	feann'ag	sgoil'ear
ail'is	gram'ail	brad'ag	cairt'ear
aith'ris	làth'ail	ail'eag	dors'air
baid'eal	amb'ail	eir'eag	drum'air
cais'teal	mòr'ail	buinn'eag	pìob'air
boic'nich	neart'ail	coill'eag	cùb'air
coich'aid	òrd'ail	dris'eag	cób'air
gis'eag	purp'ail	luid'eag	trup'air
dì-ghlan	rian'ail	ar'an	arm'air
liot'ach	riach'aid	bior'an	blad'-air-e
neas'gaid	prìs'eil	curr'an	glag'-air-e
rid'ir-e	ròic'eil	dorr'an	siat'-air-e
tiot'an	brùid'eil	each'an	croch'-air-e
toit'ean	oill'eil	fear'an	grùd'aire
leòin'te	ràit'eil	giull'an	piòb'air-e
eid'idh	loinn'eil	is'ean	gab'air-e
lì'tir	ùis'eil	pill'ean	sìoch'air-e
tair'is	dòigh'eil	cing'ean	tag'raich-e
uir'igh	pàirt'eil	spid'ean	dréim'ir-e
oich'e	cuid'eil	mill'sean	cluain'ir-e

Air ao, aoi.

baobh
caomh
fraoch
laogh
baoth
glaodh
caob
caog
caol
aom
aon
daor

Sin nath'air 's an fhraoch! Tilg caob oirre. Buail i le slait chaoil. Fan air d' ais, thu, 'bhaobh, seach mu'n lot i thu. Saod'aich á so an laogh. An créutair bochd baoth, cha-n fhios dha gu bheil nathair ri 'thaobh. Glaodh ri h-Aogh slat fhaot'ainn. Caisg do chù, sin e ris na caoir'ich. Ma mharbh'as e té, bi'dh i daor dhut. Slaod a' chraobh seo sìos gu taobh a' ghàr-aidh.

faoin
laoigh
taois
saoil
fraoich
braoisg
glaoidh
staoig
maoim
maoin
braoin

Tha braoisg air Raon-ull Mac Caoilt. Saoil an d' fhuair e na laoigh? Nach olc an aoigh a ta air an spéur? Saoil sibh an sil e? Tog'aibh de 'r baois; cuiribh cruinn am feur-saoidh. Ciod an aois a ta Faolan? Tha e naoi bliadhna déug. Sguiribh de bhi ri caonnaig, a chlann ghaolach. Co è ur fear-saoraidh? Tha Iosa Criosta, mac caomh Dhé. Is còir dhuinn daonnan 'ainm-san a naomhachadh.

Air ua, uai.

bruach
buadh
sluagh
ruamh
spuac
guad
cuag
cual
uam
duan
buar
shuas
cruach
luaidh
snaigh
uaimh
duail
buain
fhuair
duais
uait
suaip
stuaigh

An cual' thu naigh'eachd sam bitli? Chuala mi gu bheil an gual a' fàs daor. Is truagh an naigheachd sin do dhaoine bochda, 's an uair cho olc, fuar. Tha cuag air do bhròig dheis. Fan uam fada shuas. An gabh thu duan oìche diluain?—C'ar son tha an cuar'an mu d'òrd'aig? Ghearr mi i leis an tuaidh. Suain so uimpe. Is dona 'n spuac a ta air do ghruaidh. Annag, fuaigh dhomh so.

Có a ta ris a' chruaich? Tha Faolan agus Mali ruadh. Is truagh nach robh i suas; tha gruaim 's an airde-tuath. Cha ghabh i cur suas cho luath sin, tha a' mhòine buan. Is math sin ris an uair fhuar. 'S ann fuar a's dual dhi bhi á seo suas. An dean thu suaip rium mu'n tuaidh? Nì, ma gheibh mi á luach. An gabh thu tastan agus dà chuaich? O! tha mo thuadh ruadh le meirg. O! tha mise suarr'ach uimpe.

Air ll, nn, rr.

ball
dall
call
meall
feall
géill
féill
toill

Tilg a-nall am ball, a Phàd'ruic. Chaill an dall ã chù. Thuit am ball 's an alld. Fuir'ich thall, sin stall chas romh'ad. Nach ann Gall'da ta bean Ghuill? Tiugainn do'n choill a dh'iarraidh fionn-àirc. Tha do bhrògan làn puill, agus tuill 'nad os'ain. Na dean foill air neach sam bith. Thoir ãm biadh do'n chloinn.

bann
clann
srann
beinn
geinn
toinn
fuinn
cainnt

An ann an so a tha sibh, a chlann? 'S ann, 's ann, a bhean chòir? Dh' fhalbh a' chlach 'nã deann leis a' ghleann. Is seann rann sin. Teann ris an tein'e 's gar thu féin. Nach grinn a sheinn i an t-òran binn! Tha dreach àl-uinn air na glinn. Toinn an snàth sin gu grinn. Air chinn'te toinnidh, 'Fhinn. A bheil sannt bìdh ort?

bàrr
fèarr
còrr
béurr
tàrr
tòrr

— Tha càrr air ceann a' phàiste. Spàrr 's an toll am maide caol so. Is fearr a sparr'adh ann an tom nan sean'gan. Nach e sid cùrr air an tòrr? 'S e a th'ann clamhan mòr. Is bèurr am balach thu, a Nèill. Gearr dhomh bàrr slaite.

Air en, gn, tn.

enac
cnàmh
cneas
cneidh
cnò
cnàimh
cnuimh
gnos
gnùth
gnìomh
mnà
mnaoi

An enag thu cnò, a chailin? Cha chnac mi, a bhalaich. Nach gnùth gnùis na mnà! Ma ta, gu fìor, 's eadh. Is olc a' chneidh a' ta 'cnàmh an duine. O! sin cnuimh air do bhoin-eid! Na bean do ghnos a' choin mu'n toir e glamhadh ort, 's do ghearradh. Suain an crios gorm seo mu chneas Annaige. Cnot an t-còrna, 's cuir 's a' phoit e. Is gnìomh sin a bheir orm gu'n dean mi cnead. 'S e tnùth farmad. Tha gnùis aoigh'eil aig a' mhnaoi chòir. Nach

gnùis
tnùth
cnead
cnot
cnoc
cnuic
gnàth
gnàs
gnè
gnog

uaine aogas nan cnoc! Tha iad 'nän trusgan samhraidh. Is àirde na cnuic ud thall na iad seo. Ciod a'ghnè fhiodha ta so? Tha an fhiodh-agaich. Oich! bhuail thu gnog orm 's a' cheann, a Ghòrdain. O! 's ann gun fhios dhomb, 'Airt. Tha 'm brochan a rinn Màiri làn chnot. An car a bhios 's a' mhàthair, is gnàth leis a bhi 's an nighin. Is ann mar sin a thuirt an sean-fhacal.

Air t an tàthain. (t-).

an t-àm
an t-ag
an t-asg
an t-éisg
an t-each
an t-ìm
an t-òrd
an t-ìob
an t-uchd

Tha e 'n t-àm a bhi 'g éirigh. Cuiribh a-mach an t-each. Seas as an t-solus. Cha rachadh tu cho teann eadar mi 's an t-aog. Faigh dhomb an seo an t-òrd. Cuir air a' bhòrd an t-ìm ùr agus an t-aran. Seall an t-ìob taoise a tha aig a' phàiste. Seo, gabh 'ad uchd e, treis. Earbaidh an t-anam leòinte do ghnàth á Dia. Is ro uamhasach an sealladh an t-aog.

an t-sùil
an t-sròn
an t-sreang
an t-sràid
an t-sreath
an t-seirc
an t-sàil
an t-sìl
an t-sàir
an t-sùigh
an t-suic

Tha an t-sùil 'ná ball ro mhaoth. Is fada an t-sròn a ta air Eanraic. Tomhais i leis an t-sreing so. Cha-n eil an t-sreath so dìreach. Ciod an còmhlán a ta sid air an t-sràid? Sluagh a ta 'ceannach an t-sìl. Cum fodha bàrr an t-suic. Seo agad càrn an t-sàir. 'Si an t-seirc an t-subhaile a's mò a ta ann. Bhuail 'Iomhar clach orm 's an t-sàil. Is ole a rinn an t-òigear ort. Fair dhomb tiota de 'n t-siosar sin.

Air na gearraidh

* m', d',—agus h an tàthain. (h-).

m' ad
m' eich

Croch an ad bhàn sin air an staing. An i m' ad-sa? Cha-n i, ach ad do bhràthar.

* m'—gearradh air mo;—agus d'—air do.

m' eithe
 m' iasg
 m' òrd
 m' ùird
 m' fhuil
 m' fhalt
 m' fhéidh
 d' aire
 d' eun
 d' isean
 d' obair
 d' ùine

à h-ad
 à h-each
 à h-iall
 à h-oir
 na h-eich
 na h-ùird
 na h-uilt
 na h-uilld

Na bruich m' ubh fathast, 'Anna. Falbh agus nigh d'aodunn. Gabh air d'adhart, a dhuine, ciod th'air d'aire? Chuir thu m' fhuil air ghoil le d' sgeul. Thog e grès air d' fhalt, tha mi 'faicinn. Seo, seo, tog dhe d' sgeig, Uilliam. Thoir dhomh mìr, a Cheit. Is beag d' fhéum air, 's e mo bheachd. Sguir dhe d'obair, 's dean suidhe thall ud.—

Faigh á h-isean do Sheònaid. Thoir do Shìne do chleòca, a Mhór. A Shomhairle, cuir air á h-oir a' mhias. Seo, togaibh na h-oisnean dìreach. An d' thainig na h-eòin a-mach, Aoirig? Och, ghoirtich mi m' uchd gu h-olc! Dh' fhalbh na h-adagan leis na h-uilld. Nach ann aig na h-eich 'tha na h-uilt làidir! Na h-inn'is do d'athair gu'n d' fhalbh na h-aighean.

AIR NA RIS-SMIDEAN CÒRACH— *-sa, -se, -ne, -san*

m' each-sa
 d' eòin-sa
 à falt-se
 'fhuil-san
 ar mart-ne
 ur coin-se
 àn tigh-san
 àn dàin-san
 àm mac-san
 à mhic-san
 à mac-se
 àm mic-san
 à mic-se
 ar cuid-ne

Chaidh m'each-sa thairis air an amhuinn. Ghabh d'eòin-sa 's à h-eòin-se sgaoim. Tha m'fhalt-sa dubh, d' fhalt-sa donn, agus à falt-se buidhe-bhàn. 'Si ar mart-ne a's truime na ur mart-se: agus ur coin-se a's luaithe na àn coin-san. Theid 'fhuil-san agus à fuil-se, ur fuil-se agus ar fuil-ne a dhòrtadh. An e seo ur cuid-se de 'n iasg? Cha-n e; seo ar cuid-ne, agus sid thall àn cuid-san, agus à chuid-san. Agus c'àit a bheil à cuid-se? Sin e làmh ri 'r cuid-ne. Abraibh-se gur h-e sid à cuid-se làmh ri m' chuid-sa. Thilgeamaide à dhà fhad sin a' chlach.

le h-òl
ri h-àm
á h-iasg
fo 'h-aid
gu h-àrd
mu 'h-àm
le h-éilì
ri h-òrd
gu h-ùr
á h-anam

Chaidh an duine a mhilleadh le h-òl. Bi'dh seo mòr nas leòr ri h-ùine. An ann á h-iasg a fhuair thu an ola sin? Co sin gu h-àrd air an spàr? Tha currac gorm air Anna fo 'h-aid. Nach ann a tha e fo 'boinneid? Tha am fochunn a tighin a-mach gu h-ùr. Ge h-oil leatsa sin cha-n oil leams' e. Bha an àirc còmhdaichte le h-òr. Tha mi 'g obair a h-uile latha. Cuist, na h-abair smid tuille! Na h-ob an fhìrinn innse gu h-uile.

Fuaimean éugsamhuil.

ceòs'ach	blaom'an	bruan'aidh	ball'a
seòm'ar	caor'an	cuall'ach	cal'a
eòl'as	daor'ach	duan'ag	dall'adh
beò-laint	daor'munn	fuas'gail	sal'unn
feòl'mhor	faoch'ag	fuas'gladh	dall'ag
smeòr-ach	glaodh'an	guad'an	meal'ag
neòn'ach	laos'bec	lua'chair	meill'each
leòin'te	maor'ach	muar'ban	meil'ich
neòin'ean	maod'al	nuall'raich	foill'eil
breòl'te	naomh'aich	puath'ag	coil'each
feòd'ar	plaosg'adh	ruamh'ar	mìll'teach
sàmh-dheoch	raoin'tean	ruath'ar	mìl'idh
seann-deoch	sgaoil'teach	sguab'as	mìll'idh
seot'ach	taom'an	tuail'easg	cinn'teach
ain'deoin	gaois'id	buaireadh	mion'ach
ain'fheoil	faois'id	clnain'eis	barr'ach
uir'sgeoil	braois'gean	ruaidh'e	bior'ach
taobh-beòil	caoin'teach	sluas'aid	corr'ach
crann-spreòid	saoil'sinn	gruaig'ean	caor'ach
deogh'ail	faoil'tich	stuaim'e	suar'ach
deogh'al	sgaom'rich	cuaille	buar'ach
leog'ach	faoil'eas	buail'e	mùrr'aidh
leog'aid	braoil'eag	truagh'an	bur'aidh
sgleog'aid	aoibh'neas	buaireas	soir'idh

Ath-chleachdadh air smidean-deiridh àraidh.

gnòs' daich	cuil'ionn	bàill'idh	ac'ras
gnèth'eil	uil'ionn	cuil'idh	bream'as
gnìomh'ach	boic'ionn	filidh	cos'las
gnàth'ach	craic'ionn	glog'aidh	don'as
enap'adh	boir'ionn	lil'idh	earr'as
cnag'raich	fir'ionn	mìl'idh	fear'as
enead'raich	foch'unn	nàb'aidh	goir'eas
cnàmh'an	each'unn	ob'aidh	leamh'as
enuimh'eag	lach'unn	plub'aidh	math'as
enap'an	tar'unn	sod'aidh	nimh'eas
enuas'achd	tor'unn	tàmh'aidh	olc'as
enot'al	fear'unn	ùmp'aidh	pean'as
eneas'ta	sal'unn	braid'idh	ruc'as
enot'as	deal'unn	burr'aidh	son'as
cnòg'ag	mear'uinn	slaid'idh	tann'as
cneidh'each	fear'uinn	salm'aidh	urr'as
cniat'ag	ealt'uinn	fliug'aidh	baig'leis
cnèap'an	cal'tuinn	fleog'aidh	cair'is
enoc'an	éir'inn	cnag'aidh	brail'is
gnog'ag	fìr'inn	mig'idh	sain'is
gnùis'ionn	fòir'inn	mùg'aidh	àirn'eis
mnàith'ibh	oif'rinn	bròg'aidh	fùir'neis
tnùth'ail	dòr'uinn	cuag'aidh	glaig'eis
cnag'an	cùr'uinn	tiolp'aidh	taig'eis
enoth'an	cnàmh'uinn	ùmb'aidh	durc'ais

Mu Dhia.

Tha Dia gun tùs gun chrìoch. Tha e naomh, naomh, naomh. Is spiorad Dia a ta ro thréun. 'Se Dia a chruth'aich gach uile nì. Is e a's uachd-ar-an air an domhan: Agus is sinne obair ä làimhe. Chruthaich Dia an ceud fhear agus a' cheud bhean foirfidh, iomlan. Thug e dhoibh eòlas, fìr-ean-tachd, agus naomh'achd. Bha iad làn-shon'a fhad 's a ghéill iad d' ä àithn'tibh. Ach, mo thruaighe! bhris iad lagh Dhia, agus chaill iad an t-eòlas, an fhìr-ean-tachd agus an naomhachd a bha aca air tùs. —Pheacaich iad. 'Se peacachadh...lagh Dhia a bhris-

eadh. Thoill am peacadh dhoibh am *Bàs*: Agus mar an ceudna d'än sliochd gu léir. 'Se am peacadh mar seo a rinn buailteach do'n bhàs sinn: Agus do gach truaighe 's an t-saoghal seo. Cha-n e sin a-mhàin, ach dhùisg o dhuinn fearg agus corruich ar cruthadair: Agus rinn e sinn toill'teannach air *Ifinn*.—Shal'aich am peacadh ar n-anam, dhall e ar tuigse, agus thruaill e ar n-inntinn.—“ 'Se tuarasdal a' pheacaidh am bàs.”

Cleachdadh air na smid-ghleusan.

am'ad-an-achd	bonn-a-sia'	ton-ìs-eal
ban'al-trom-as	breac-an-t-sìl	nic-còis-cam
cun'bhal-as	seam-a-guad'	bun-tà-ta
deis'im-ear-achd	trian-ri-trian'	cruach-eòr-na
eir'eachd-ail-e	dall'an-da'	leac-ùr-lair
fath'rum-aich-e	g'log-aidh-homh'	o-dròich-ean
gall'an-aich-e	teang-an-fhéidh	tigh-chaor'ach
blaom'as-dair-eachd	lùb-nam-mart	clach-thàl-aidh
burr'ac-air-eachd	goc-um-gò	min-pheas'rach
bàil'is-tear-achd	bid-an-eòin	clach-thein'tein
sùm-aid-ean	deall'an-dé	duil-ì-deag
sum'an-adh	crom'an-lòin	ban-òg-lach
bìl-is-tear-an	glag'an-gnàth	poll-bùir-idh
sàbh-ad-air-ean	ur-lar-làir	tra-nòin-e
àr'saidh-eachd	poc-a-saic'	tom-sìth-e
bior'sam-aid-ean	car-a-mhuilt'	di-dòmh-naich
prac'ad-air-eachd	cas-mu-sheach'	ball-seirc'e
sgim'il-ear-achd	dor-us-mòr	cruach-mhò-na
com-unn-ach-adh	leab-a-bhàis	feill-brì-de
dìoll-aid-ear-achd	co-ta-mòr	rusg-clòimh-e
smug'ail-ear-achd	leath-ar-iall'	tigh-féis-de
sean'ail-ear-achd	coir'ce-cuir'	dun-ò-traich
feith'eam-an-achd	buail-a-chnag'	slat-iasg'aich
nigh'ea-dair-eachd	truich'an-triù	iall-bròig-e
dath'a-dair-eachd	bogh'a-muc'	tein-éibh-inn

DIA.

Tha Dia o shiorruidheachd 'nä rìgh,
Gun tùs gun chrìch, bith-bluan;

'S e Dia a chruthaich muir 'us tìr,
'S gach nì ta bhos 'us shuas.

Ged bhiodh ar n-inntinn luaineiseach
A' cnuasachadh gu sior,
Cha chomas dhuinn a smuaineachadh
Air uair 's na *thòisich* Dia.

Tha buaidhean Dhia ro òirdhearc còrr;
Is *Spiorad* glòrmhor è,
'Ta beò, glic, neartor, ceart 'us naomh,
Math, fìor, gun chaochladh gnè.

'Se 's ainm do Dhia-*Iehòbha* mòr,
An Triath ta beò ann féin,
Neo-chruthaichte ä bhith,—'s ä ghlòir
'S ä mhòrachd cò d'an léur!

Air smid-ghleusan, agus ainmeannan àiteachan.

spag-a-da-gliog'	'Ar'asaig	An 'Aird
bram-ach-an-roid'	Bàr'asdal	An Corran
eadar-dha-leann'	Cnap'adal	An Duabhar
an-am-an-dé	Deisearaidh	An Ean'mhor
tobar-nan-ceann'	Ear'napoll	An Fhears'aid
acha-nam-breac'	Far'agaig	An Inn'is
camus-nan-gall'	Grìsearnis	An Leit'ir
coire-na-sìth	Mion'gairidh	An Ois'inn
baile-nan-clach'	Nar'achan	A' Bheith'each
doire-nam-fead'	'Oragaig	A' Chòin'each
coille-nan-cam'	Puit'eachan	A' Ghual'ainn
feithe-nan-lap'	Rain'eachan	A' Mhòin'teach
acha-nam-ba'	Sam'laman	Am Bràighe
leitir-nan-laogh'	Aon'achan	Am Fas'adh
innis-nan-con'	Mun'gastal	Am Muigh'e
cama-dal-mór	Ull'apoll	Am Prio'chan
eil-ean-nan-ron'	'Ug'araidh	An t- Earr'achd
rugha-nan-cloch'	Tòrr'asdal	An t- Innein
fasa-na-cloich'	Sgam'adal	An t- 'Oban
cantra-an-dùin	Lìod'asdal	An t- Uchd'an
acha-na-h-àth	Bràc'adal	An Tul'ach
cuile-nan-damh'	Fionn'airidh	An Gleann'an
eilean-da-bhàrr	Samh'airidh	An Làr'ach

A I N M E A N.

Se ainm-facal sam bith leis an ainmich sinn nì sam bith. mar a ta òrd, sùil, caman, prìne, cas.

Tha cuid de na facail sin *fearanta*, agus cuid dhiu *boireanta*.* Tha ainm rud ris an abair sinn è, fearanta, agus ainm nì ris an abair sinn ì, boireanta. Tha òrd, mar seo, fearanta, agus sùil, boireanta.

Tha ainmean, mar an céudna, *aonarra* agus *iomarra*. Tha ainm *aon ni* aonarra; agus, ainm a ta ciallachadh còrr 'us aon ni, tha e iomarra;—Is ainm aonarra òrd, is ainm iomarra ùird;—is ainmean aonarra sùil, fiadh, prìne, màthair,—agus tha sùilean, féidh, prìneachan, màthraichean, iomarra.—Tha am mùthadh seo air ainm a' nochdadh na *h-àireimh* mu bheil sinn a' labhairt. 'Nuair bhios sinn a' labhairt mu *aon ni*, tha 'n t-ainm 's an àireimh *aonarra*; ach, 'nuair labhras sinn mu thuille na aon ni, no mu *ioma ni* de 'n aon ainm, bi'dh an t-ainm an sin 's an àireimh *iomarra*.

Mu'n chineal.

Chionn gu'n abair sinn è ri tarbb, bòrd, preas, féur, bata,—tha iad de 'n chineal fhearanta; agus chionn gu 'n abair sinn ì ri mnaoi, abhuinn, cìr, poit, tha iad de'n chineal bhoireanta.—Is tric le facail aon-smideach 's am bi *a, o no u*, a bhi fearanta,† agus leòth-san 's am bi *i*, a bhi boireanta.‡ Tha ainmean dà-smideach do'n crìoch *a, e, abh, ac, ad, al, am, an, ar, as, us, ach, adh, art, asg, oll, onn, ull*, fearanta,§ agus iadsan do'n crìoch *achd, ead, id, ag, ap, inn, ig, il, ir, is, ich*, boireanta, mar is trice.||

* 'Se 'n *gional*, no 'n *cinéal*, a theirear ris an dealachadh so eadar ainm agus ainm.

† ach tha cuid dhiu boireanta, mar a ta ad, làmh, cas, gas, fras, màg, spàg, cràg, pòg, bròg, sròn, &c.

‡ Ach tha cuid, dhiu fireanta, mar tha ìm, mìr, bil, &c.

§ ach tha cuid fearanta, mar tha gambuinn, ridir, &c.

I. Mar so, caraich, bàrd, arm, sàr, clàr, sac, enoc, seòd fraoch, &c.

II. ————— car, ball, alld, alt, falt, balt, clag, balg, calg, &c.

|| ach tha cuid nach eil; mar tha iarna, coille, déile, àirde, iorram, gealach, lùireach, eaiseart, daorach buidhionn, &c.

Mu'n àireimh iomarra.

Tha dà dhòigh aig a' Ghàidhlig air an àireamh iomarra a dheanamh;—an tùs, le *i* a chur an d'igh an fhuinn a's deirionnaiche 's an ainm; mar so,—Cat, caìt, sàr, sàir; laoch, laoich; arm, airm; raon, raoin;—a rìst, le *an* a chur-ris an àireimh aonarra, mar so;—lod, lodan; rud, rudan; nìth, nithean; caile, cailean; dròbhair, dròbhairean.

Beachdaich gu dil air an ath leasan agus teagaisgear dhut gach rùdanachd eile mu'n chùis so.

I. cat cait. — II. càrn cùirn.

àir. aon. air. iom.

1. Dall,	doill.	1. gall	8,9. bàilldh	17 bas
2. Preas,	pris.	rann	flidh	luid
3. Seòl,	siùil.	crann	tàmhaidh	gàg
4. Meur,	medir.	2. ceann	boitidh	crois
5. Fiadh,	féidh.	meann	10. fomhair	sùil
6. Lìon,	lìn.	peann	seanair	brioguis
		meall	dorsair	òrdag
7. Reachd,	reachdan.	3. eòl	11. ruibean	luch
8. Braididh,	braididhean.	ceòl	isean	dearc
9. Burraidh,	burrainnean.*	4. eun	12. cnòth	meigh
10. Forsair,	forsairean.	deur	ràth	musg
11. Cuilean,	cuileanan.	beul	sreath	slige
12. Gath,	gathan.	neul	13. dais	spàin
13. Uisge,	uisgeachan.	geadh	seòrsa	speach
14. Stiom,	stiomannan.*	5. bian	prìne	roid
15. Athair,	athraichean.	liadh	14. anam	raoic
16. Baile,	bailtean.	sliabh.	sreang	bann
	<i>Ainmean Boireanta.</i>	ciabh.	15. bata	ceis
17. Cearc,	cearcana.†	dealg	séir	fras
Fead,	feadan.	6. sìol	còir	cùis
Smid,	smidean.	7. bachd	16. cùil	siris
Breab,	breaban.	bochd	tuil	leid
Poit,	poitean.	uchd	sàil	deil
Leac,	leacan.	dràchd	sgoil	réis

* Faodar burraidhean agus stiomannan a ràdh mar an ceudna.

† Corr uair cha chuirear ach *a* na h-ònar ris an àir. aon.—mar seo,-cearca, bròga, feara; no *e*; mar seo,-càirde, coillte, cùilte;—ach cha'n fhiù seo 'aithris, air.

Na Cuir.

Tha sia *cuir* air gach *ainm* 's a' Ghàidhlig, mar so:—

	Bodach,		Bodaich,
1.	Bodaich,	4.	(làn) Bhòdach,
2.	(do) Bhodach,	5.	(do) Bhodachaibh,
3.	(a) Bhodaich.	6.	(a) Bhodacha.

Ciod is féum do na cuir sin? Gabh beachd air na their mi riut, agus tuigidh tu sin.—'Nuair a their thu "bodach," 'se sin *ainm* seann duine;—'nuair their thu "sròn bodaich," tha'n *i* a chuir thu roimh *ch* a' nochdadh gu'm *buin* an t-sròn do 'n bhodach; tha an *lide* (*do*)* a' toirt air *b* a bhi *caigneach*, no ann an comunn ri *h*;—agus, an uair a their thu a "bhodaich," tha thu '*gairm* air a' bhodach.—Uime sin, their ear ris na *cuir* seo—an Car *ainmeach*, an car *buinteach*, an car *lideach*, agus an car *gairmeach*. A nis, bheir thu fainear, gur *aon* bhodach a's cuspair do na trì cuir ud; agus, uime sin' gu'n abrar riutha na *cuir aonarra*. Tha na trì eile *iomarra*, chionn gu bheil iad a' ciallachadh *ioma* bodaich (tuille na h-aon co dhiù)—agus is ionann féum agus brìgh dhoibh 's an àireimh *iomarra*, agus do na trì 'chaidh a mhìneachadh anns an àireimh *aonarra*.

* Tha 'n ceannsal céudna aig fa, de, o, bho, fo, roimh, troi, tre, mar, mu.

Cleachdadh air na Cuir.

I.

Ainmean fearanta.

	Aonarra.		Iomarra.	
	<i>Aimm.</i>	<i>Buin.</i>	<i>Buin.</i>	<i>Gairm.</i>
1	Cat	cait	chat	a chata.
2	bòrd	bùird	bhòrd	bhòrda.
3	dall	doill	dhall	dhalla.
4	preas	pris	phreas	phreasa.
5	coileach*	coilich	choilich	choileacha.
6	deur	deòir	dheur	dheura.
7	fiadh	fèidh	fhiadh	fhiadha.

Ainmean boireanta.

8	Cròg	chròge	chròg	chròga.
9	corc	cuirce	chorc	chorca.
10	cas	coise	chas	chasa.
11	cearc	circe	chearc	chearca.
12	learg†	leirge	learg	learga.
13	iall	éille	iall	ialla.

* No,—coileach	coileich	choileich:	choileach	choileacha.
23 baintreach	baintréiche	bhaintreach:	&c.	&c.
24 † caileag	caileige	chaileag:	chaileag	chaileaga.

Cleachdadh air na Cuir.

II.

	<i>Ainm.</i>	<i>Aonar.</i> <i>Buin.</i>	<i>Gairm.</i>	<i>Ainm.</i>	<i>Iomar.</i> <i>Buin.</i>
14	brùchd,	brùchd	<i>a</i> bhrùchd:	brùchdan,	bhrùchd,
15	clòth,	clòth,	~ chlòth :	clòthan,	chlòth,
16	dorsair	dorsair	~ dhorsair:	dorsairean	dhorsairean
17	cuilidh,	cuilidh,	~ cuilidh:	cuilidhean	cuilidhean,
18	prìne	prìne	~ prìne:	prìneachan	prìneachan,
19	còta	còta	~ chòta:	còtaichean	chòtaichean,

34

Gairm.

a bhrùchda
~ chlòtha.
~ dhorsaire.
~ cuilidhean.
~ prìneachan.
~ chòtaichean.

III.

stiomannan

~ stiomanna.

IV.

fasraichean

~ fhasraiche.

V.

màthraichean,

~ mhàthraiche.

~ mhàthair:

màthar

22 màthair

Tuille Sòmplachaidh.

1.—àdh arm aol blàr bus maor taobh spàl caman dusan osan. 2.—boc broc còrd còm port tonn sop stòp dòrn falt moll corp ceòl seòl. 3.—Gall rann, lann crann. 4.—fear ceap peann cearb nead geal dealbh each (geagh) sìol lìon. 5.—suidheach, Bóideach, Muileach, gaisgeach, proidseach. 6.—eun féur léus sgéul leud (cias.) 7.—bian sliabh liadh riadh cliabh iasg riasg. 8.—bròg spàg sgeir ceis deigh frìth geir min poit sràd sràid goimh taois sgoil tuil (géug) gnùis. 9.—lorg, tromb. 10.—fras bas gas bann clann. 11.—leac, creach (deoch) steall..... 12.—cealg sealg creag fearg leas. 13.—Ciall srian grian giag briag dias (mias). 14.—bachd reachd tòchd bàrdachd cumhachd. 15.—sgàth cnòth dlùth sìth brùth. 16.—cùbair, forsair mucair coisiche cleasaiche tàillear *tàilleir*, sgoilear cuilean muilean sàilean cuinnseir peileir cuifein pigein eilein. 17.—bàillidh burraidh glagaidh. 18.—bile ciste pige déile deise. 19.—bara tobhta lobhta cuta seòrsa. 20.—àm tìom tlàm speal teas tèarr gèarr leann léum tréud eas riof fiodh fìon mios snìomh. 21.—acair cathair cathir séithir, còir faidhir iuchair srathair nathair (caora) speir miosair oitir urchair. 22.—bràthair atbair seanair. 23.*—cailleach déireach buitseach. 24.*—dileag cuileag fìneag.

Mu'n Mhionan.

Is lideag bheag am *mionan* a chuirear gu tric air thoiseach air ainm, a nochdadh na's *miona* ciod an ni *àraidh* a th' againn 'nar beachd. Tha am *mionan* a' freagairt do chuir nan ainm mar seo.

ainm fearanta.

B, F, M, P.

A.	B.	L.
aon. <i>am</i> Bus	a' Bhuis	ris a' } do 'n } Bhus.
iom. <i>na</i> Buis	<i>nam</i> Bus	ris <i>na</i> Buis, busaibh.

* Faic ìochdar slios 33.

B, F, M, P.

ainm boireanta.

A.	B.	L.	
a' Bhas	na Boise	ris a' do 'n	} Bhois.
na Basan	nam Bas	ris na	

C.

fir.

an Cat	a' Chait	a' 'n	} Chat.
na Cait	nan Cat	na	

boir.

a' Chaile	na Caile	a' 'n	} Chaile.
na Cailean	nan Cailean	na	

D, L, N, R, T.

fir.

an Dùn	an Dùin	an 'n	} Dùn.
na Dùin	nan Dùn	na	

boir.

an Deich	na Deiche	an 'n	} Deich.
na Deichean	nan Deichean	na	

S.

fir.

an Sop	an t-Suip	an t-Sop.
na Suip	nan Sop	na Suip, Sopaibh.

boir.

an t-Sràid	na Sràide	an 'n	} t-Sràid.
na Sràidean	nan Sràid	na	

Feairtean.

1. cat *bàn*
 snàth *caol*
 cù *dubh*
 each *fann*
 tonn *gorm*
 tom *mòr*
 biadh *pronn*
 mìr *slàn*
 ceann *trom*
2. làmh *bheag*
 cuile *chaol*
 gruag *dhonn*
 obair *fhaoin*
 leac *ghlas*
 min *mhìn*
3. crann }
 craobh } àrd
 fear }
 bean } eòlach
 bòrd }
 tìr } ìseal
 eun }
 piseag } òg
 ràmh }
 sgian } ùr
 dòrn }
 poit } làn

'S e feairt, facal a chàirear cò-lamh ri ainm, a nochdadh gnè, buaidh, brìgh, no dreach, an ainme sin; mar seo—càise *cruaidh*, anart *grinn*, àite *tais*, damh *donn*, bò *dhubh*, deise *ghorm*.

Mar tha aig ainm, tha, mar an céudna, aig feairt, cineal, àireamh, cuir, agus riochd. Aig gach feairt do'n tùs-litir co-fhonn, tha riochd fearanta, agus riochd boireanta. Tha an riochd fearanta *lom*, agus an riochd boireanta *caig-neach*; mar seo—*bàn*, *bhàn*; *caol*, *chaol*; *donn*, *dhonn*, &c. (*faic an òir*, 1. 2.)

'Nuair is fonn, no l, n, r, a's tùs-litir do fheairt, tha an dà riochd co-ionann. (*f. an oir*, 3.)

Càirear riochd fearanta feairte ri ainm fearanta, agus an riochd boireanta ri ainm boireanta.—Buinidh feairtean do 'n *cheud*, no do'n *dara* CARACHADH ambhain.

SOMPLACHADH

air carachadh ainme agus feairte cò-lamh.

I.—Cat Glas; *fearanta*.1. *gun am mionan*.

àir. <i>aon</i> .			àir. <i>iomar</i> .	
A.	cat glas.		A.	cait ghlasa.
B.	cait ghlais.		B.	chat glasa.
L.	{ le cat } glas		L.	cataibh glasa.
	{ do* chat }		G.	a chata glasa.
G.	a chait ghlais!			

2. *leis a mhionan*.

A.	an cat glas.		A.	na cait ghlasa.
B.	a' chait ghlais.		B.	nan cat glasa.
L.	{ leis a' } chat ghlas		L.	na cataibh glasa.
	{ do 'n }			

II.—Làmh dheas;† *boireanta*.

A.	làmh dheas.		A.	làmhan deasa.
B.	làimhe deise.		B.	làmhan deasa.
L.	làimh dheis.		L.	làmhaibh deasa.
G.	làmh dheas!		G.	làmha deasa!

2. *leis a' mhionan*.

A.	an làmh dheas.		A.	na làmhan deasa.
B.	na làimhe deise.		B.	nan làmhan deasa.
L.	{ an } làimh dheis.		L.	na làmhaibh deasa.
	{ 'n }			

III.—Damh donn; *fear*.1. *Gun am mionan*.

A.	damh donn.		A.	daimh dhonna.
B.	daimh dhuinn.		B.	dhamh donna.
L.	{ ri damh } donn.		L.	{ ri damhaibh } donna.
	{ do dhamh }			{ do dhamhaibh }
G.	a dhaimh dhuinn!		G.	dhamha donna!

* Faodar lide sam bith a chur 'an seo, mar a ta *aij, air, ann, á, gu, ri*:—ach féumaidh an tùs-litir a bhi caigneach 'an déigh *o, bho, fo, mu, tre, troimh*.

† Mar seo, *cáirich* caileag dheas,-prìs mhòr,-déile ùr.

2. leis a' mhionan.

A.	an damh donn		A.	na daimh dhonna.
B.	an daimh dhuinn		B.	nan damh donna.
L.	{ [*] ris an do 'n } damh dhonn.		L.	na damhaibh donna.

IV.—Gruag dhonn, *boir*.

A.	gruag dhonn.		A.	gruagan donna.
B.	gruaige duinne.		B.	ghruagan donna.
L.	{le gruaig fo ghruaig } dhuinn		L.	{le gruagaibh fo ghruagaibh } donna
G.	a ghruag dhonn!		G.	a ghruaga donna!

2. leis a' mhionan.

A.	a' ghruag dhonn.		na gruagan donna.
B.	na gruaige duinne.		nan gruagan donna.
L.	{ [*] a' 'n } ghruaig dhuinn.		na gruagaibh donna.

Ainm a' tòiseachadh le fonn.

V.—Ord mòr, fearanta.

Air. aonarra.

	Gun am mionan.		Leis a' mhionan.	
A.	òrd mòr.		A.	an t-òrd mòr.
B.	ùird mhòir.		B.	an ùird mhòir.
L.	le h-òrd mòr.		L.	leis an òrd mhòr.
G.	'ùird mhòir!			

Aireamh iomarra.

A.	ùird mhòra.		A.	na h-ùird mhòra.
B.	òrd mòra.		B.	nan òrd mòra.
L.	{ri h- fo } ùird mhòra.		L.	{leis fo } na h-ùird mhòra.
G.	'òrda mòra!			h-òrdaibh mòra.

* no—as, leis, anns, air, aig, &c.

Ainmean a' crìochnachadh le fonn.

VI.—Pàiste beag, *fearanta*.

aonar.

- A. pàiste beag
B. pàiste bbig
L. aig pàiste beag
G. phàiste bbig!

iomar.

- A. pàistean beaga.
B. phàistean beaga.
L. pàisdibh beaga.
G. phàisdean beaga!

aonar.

- A. am pàiste beag
B. a' phàiste bbig
L. { aig a' }
 { mu 'n } phàiste bheag.

iomar.

- A. na pàistean beaga.
B. nam pàistean beaga.
L. na pàistibh beaga.

àra bheag. *boir.*

- A. àra bheag
B. àra bige
L. àra bbig
G. àra bheag

- A. àirnean beaga
B. àirnean beaga
L. àirnibh beaga
G. àirnean beaga

- A. an àra bheag
B. na h-àra bige
L. { 'n }
 { an } àra bbig

- A. na h-àirnean beaga
B. nan àirnean beaga
L. na h-àirnibh beaga

An t-ainm agus an fheairt a' tòiseachadh le fonn.

VII.—Athair òg, *fear*.

aonarra.

- A. athair òg.
B. athar òig.
L. ri h-athair òg.
G. athair òig!

- A. an t-athair òg.
B. an athar òig.
L. { ris an }
 { do 'n } athair òg.

iomarra.

- A. athraichean òga.
B. athraichean òga.
L. athraichibh òga.
G. athraichean òga!

- A. na h-athraichean òga.
B. nan athraichean òga.
L. { ris }
 { do } na h-athraichibh òga.

Ad ùr, *boir*.*aonarra.*

A.	ad ùr.	A.	an ad ùr.
B.	aide ùire.	B.	na h-aide ùire.
L.	aid ùir.	L.	{an} aid ùir.
G.	ad ùr!	L.	{'n} aid ùir.

iomarra.

A.	adan ùra.	A.	na h-adan ùra.
B.	adan ùra.	B.	nan adan ùra.
L.	h-adaibh ùra.	L.	na h-adaibh ùra.
G.	ada ùra!		

VIII.—Ainmean-tàthain.

* Maor-coille, *fir*.

A.	Maor-coille.	A.	Maoir-choille.
B.	Maoir-choille.	B.	Mhaor-coille.
L.	Maor-coille,	L.	Maoraibh-coille.
G.	Mhaoir-choille!	G.	Mhaora-coille!

A.	am Maor-coille.	A.	na Maoir-choille.
B.	a' Mhaoir-choille.	B.	nam Maor-coille.
L.	{a'} Mhaoir-choille.	L.	na Maoraibh-coille.
	{'n}		

Cearc-fhraoich, *boir*.

bann-dùirn	A. cearc-fhraoich	A. cearcan-fraoich
cearc-thomain	B. circe-fraoich †	B. chearca-fraoich
beairt-fhighe	L. circ-fhraoich	L. cearcaibh-fraoich
coille-chuir	G. chearc-fhraoich!	G. chearca-fraoich!

* Mar seo, caraich mart-geamhraidh, fear-astair, cu-uisge, fear-fuadain, poll-bùiridh, tom-fraoich, ceap-tuislidh, fear-ciùil, fear-bogha, dàn-pòsaidh, bòrd-tàileisg, crann-meadhoin, baile-margaidh, bogsa-snaoisein, uisge-beatha, dìol-deirce, seol-mara, balla-cloiche, ceannan-crò.

† Ann àite ràdh “Tha nead na circe-fraoiche 's a' Mhuillionn dubh,” 's e bu chòir a chantuinn,—“Tha nead na circe fraoich anns a' Mhuillionn dubh,” m̄ar is cìnnteach a dh' eagair am bàrd na facail air thùs.

leac-chùntais	A. a' chearc-fhraoich	A. na cearcan-fraoich
cruach-mhòine	B. na circe-fraoich	B. nan cearcan-fraoich
cuil-bhunta	L. a' chirc-fhraoich	L. na cearcaibh-fraoich
leac-làir		
clia-chliata		

IX.—Cù-chaorach, *fear*^a.

ord-chlach	A. cu-chaorach	A. coin-chaorach
uisge-shùl	B. coin-chaorach	B. chon-chaorach
tigh-chon	L. cu-chaorach	L. conaibh-chaorach
gàradh-chas	G. choin-chaorach !	G. chona-chaorach !
fear-bhan		

a' Choille-chnò, *boir*.

fail-mhuc	A. a' choille-chnò	A. na coilltean-chnò
clach-bhonnach	B. na coille-chnò	B. nan coilltean-chnò
ceir-chluas	L. a' choille-chnò	L. na coilltibh-chnò
bean-chlàd		

X.—Trusdar bodaich, *fear*^a.

trudar balaich	A. trusdar bodaich	A. trusdair bhodach
cù duine	B. trusdair bhodaich	B. thrusdar bhodach
each òlaich	L. trusdar bodaich	L. trusdaraibh bhodach
searg créutair	G. thrusdair bhodaich !	G. thrusdara bhodach !
seòrsa saoir		
truaghan leinibh	A. an trusdar bodaich	A. na trusdair bhodach
bròn pàiste	B. an trusdair bhodaich	B. nan trusdar bhodach
pàiste-giulain	L. an trusdar bhodaich	L. na trusdaraibh bhodach.
sonn boirionnaich		
trustar mnà		

Béisd chaile, *boir*.

stìg phàiste	A. béist chaile	A. béistean chailean.
ruidht dhuine	B. béiste caile.	B. bhéistean chailean
stropaid chaile	L. béist chaile.	L. béistibh chailean
baobh mhnatha	G. bhéist chaile	G. bhéistean chailean
sglàmhrunn bhalaich		
sgroit chaile	A. a' bhéist chaile	A. na béistean chailean
pleothaisg ghiullain	B. na béiste caile	B. nam béistean chailean
raitseach bhoirionn-	L. a' bhéist chaile	L. na béistibh chailean
sgléit inghinne [aich		

XI.—Cas Coibe, agus cas-choibe

* ceann tighe	<i>aonar.</i>	<i>aonar.</i>
ceann-tighe	A. Cas coibe.	Cas-choibe.
eun circe	B. Cois coibe.	Coise-coibe.
eun-circe	L. Cois coibe.	Cois-choibe.
béul maigheich		Chas-choibe!
beul-maigheich	<i>iomar.</i>	<i>iomar.</i>
cròc feidh	A. Casan choibeachan.	Casan-coibe.
croc-fhéidh	B. chasan choibeachan.	chasan-coibe.
	L. casaibh choibeachan.	casaibh-coibe.
		chasa-coibe!

XII.—Ainm baistidh, &c.

A. Tòmas.	Ceit.	Càradal.	a' Ghearmailt.
B. Thòmais.	Ceite.†	Chàradail.	na Gearmailte.
L. Tòmas.	Ceit,	Càradal.	' ⁿ Ghearmailt.
G. a Thòmais!	a Cheit!	a Chàradail.	a Ghearmailt!

Coimeas Fheairtean.

A bharrachd air na caochlaidh a chaidh 'cheana thais-beineadh, tha caochlaidh eile 'gän deanamh air feairtean 's a' Ghàidhlig, ris an canar *céumannan coimeis*. Tha trì dhiubh ann; an *céud*, an *dara*, agus an treas céum coimeis, —mar seo:

* Bheirear fainear, an seo, gu bheil an *tàthan* a deanamh *caochlaidh* air *brìgh* nam facal eadar an cuirear e; agus, uime sin, gu'm feumar ro-aire thoirt, nach càirear e ach far am freagair e do'n bhrìgh sin a's miann leinn a chur an céill. Gun an *tàthan* 's e ceann tighe—"mullach no stuaigh tighe sam bith;" ach, leis an *tàthan*, 's e ceann-tighe "*math* no duin-ual, a's ceann no fear-stiùraidh air meur de chinneadh àraidh, mar tha fear na Sròine, fear Ghlinn-nibheis, &c." 'S e eun circe "aon eun á linne circe;" ach 'se eun-circe, "eireag òg,"—'S e beul maigheich am fosgladh a th'air à ceann anns am beil na fìaclan, &c. ach 's e beul-maigheich an cìothram sin a chitear air beòil dhaoine air uairibh, ris an abrar gu coidheanta *milleadh-maigheich*."

† 'An cuid de'n Ghàidhealtachd 's e their iad, 's a' char seo, Cheit.

<i>am bun.</i>	<i>an 1d chéum.</i>	<i>an 2ra céum.</i>	<i>an 3s céum.</i>
*1. bàn,	bàine,	bàinid,	bàinead.
2. gorm,	guirme,	guirmid,	guirmead.
3. dall,	doille,	doillid,	doillead.
4. deas,	deise,	deisid,	deasad.
5. breac,	brice,	bricid,	bricead.
6. liath,	léithe,	léithid,	léithead.
7. beò,	beòtha,	beòthaid,	beòthead.
8. réith,	réithe,	réithid,	réithead.
9. dòbhaidh,	dòbhaidhe,	dòbhaidhid,	dòbhaidhead.
10. salach,	sailche,	sailchid,	sailthead.

Ion-ainmean.

'S e ion-ainm, facal a chuirear 'an àite ainm' neach no nì, seach a bhi 'luaidh an neach no an nì e-féin mò 's tric. 'S iad na h-ion-ainmean neachanta, mi, tu, no thu, è i; sinn, sibh, iad. Rianar mar so iad.

<i>air. aon.</i>		<i>air. iomar.</i>	
neach	1d. mi.....mise.	neach	1d. sinn.. ...sinne.
	2ra. thu.....thusa.		2ra. sibh.....sibhse.
	3s. {e, f, ...esan.		3s. iadiadsan.
	{i, b,ise.		

* 1. marbh, garbh, crùbach, sàmhach, lonach, ràideach. 2. bog, borb, crom, trom. 3. gar, glan, mall. 4. sèamh, dearg, seisg, leisg. 5. sean, geal, mear. 6. cian, dian, giar, ciar. 7. béurr, leamh, ceart. 8. clith, dlùth, gnùth, tlàth. 9. duaichnidh, gaisgidh, mùrraidh, feanntaidh, uisgidh; fiachail, foirmeil. 10. bòidheach, uasal, reamhar, leathann, cuthang.

Tha so *cho geal ri sin*. Is *co geal 's an sneachd à currac*. Is *gile caile na cuile*. Is *truime iarunn na fiodh*. Trom 's ga bheil e tha ann a's *truime na e*. Tha 'n fhras a' fàs nas *truime 's nas truime*. Is *gilid an t-anart an great ud*. Is feairrde brath à breacadh. Is *lughaid e sid, ars' an dreallan*. Mar is sine 's ann is dona. Mar is *tiuighe 's ann is buaine 'm bonn*. Tha 'n ùine 'dol 'an giorrad. Tha 'n là a' dol 'am faidead, 's am bainne 'dol 'am pailtead. Tha seo ro bheag. 'S ann air à lughad. Tha 'm fiodh seo ro chruaidh. Ma tà, 's ann air à chruaidhead. Air à chruaidhead, cha seas e ach goirid. Cha'n eil coimeis do Mhòir air bhòichead. Cha 'n e à bòichead à mais' uile. 'S e truimead mo bhròin a liath mi. Tha deirge 'us gile an gruaidhean na fine.

Tha mi,* thu, e, &c. 'san riochd aonsmideach,—agus mise thusa esan, &c. 's an riochd ruaineach.

Còir-smidean.

'S iad na còir-smidean facail bheaga a chuirear air thoiseach air ainm, a nochdadh còir' neach sam bith air nì aràidh; mar so:

mo chas;..... *do* chas;..... *ä* chas, chasan.

„ chasan ... „ chasan ... *à* cas, casan.

ar { cas *ur* { cas *än* cas, casan.
 { casan;.....*bhur* { casan;.....*äm* poit, poitean.

Aca so tha riochd ruaineach mar an ceudna:

mo chas-*sa*; *do* chas-*sa*; .. *ä* chas-*san*.
à cas-*se*.

ar cas-*ne*;..... *ur* cas-*se*;..... *än* cas-*san*.
äm poit-*san*.

Dàimhein.

'S e *dàimhean*—facal aig am beil dàimh no buinte ri facal eile bhios air thoiseach air, agus ris an abair sinn an *tòiseach*. 'S iad na dàimhein *a* agus *nach*.

Sòmplachadh orra.

An cù *a* mharbh a' mhaigheach.

A' chearc *a* rug na h-uighean.

Am fear *nach* tréig ä chòmpanach.

Na fir *a* chaidh a lèon 's a' bhlàr.

Na mnathan *a* bh' air a' bhainis, agus *nach* do thill.

Dearcain.

'S e *dearcain*—facal a chuirear an déigh ainm' rud, gus ä dhearcnachadh no ä shònrachadh o rud eile,—mar seo;—am fear *seo*; na h-eich *seo*;—am bòrd *sin*; na leacan *sin*; an tòm *ud*; na tighean *ud*:—*seo* am baile; *siud* an t-àite; *sid* Eòbhan; *sid* na h-eich 's an arbhar!

* Gheibhear iad seo, corr uair, maille ri *féin*,—mar seo; mi *féin*, thu *féin*; sinn *féin*, sibh *féin*; mise *féin*, thusa *féin*, &c. An uair a chàirear *féin* ri ion-ainm mar seo, their sinn gu bheil e 'san *riochd fhéineil*.

Feòraichean.*

'S e feòraiche—facal leis am farraidear ceist; mar seo. *Có* a rinn am bàta? *Cìod* a th'agad 's a' chuman? *Créud* mu bheil sibh dubhach? *C'*ar son a bhìos tu rium?

Dìolairean.

'S e dìolaire,—facal leis an deanar earrainnean de dh-ìomlan: mar seo,—fear *eigin* (de'n chuideachd); cuid *eile* (de'n chruaich); *gach* dithis (de'n bhuidhinn); a *h-uile* seachdain ('s a' bhliadhna).

Mu'n Ghnìomhän.

'S e gnìomhan, facal caochlaideach a ta 'ciallachadh *Bith*, no *Glusaid*, no *Gnìomha*; mar a ta—*Thà* mi; *Is* tu; *Theich* an cù; *Bogaidh* mi a' bhròg.—Tha dà *Ghuth* aig gnìomhan, mar is trice,—an guth *spreigeil*, agus an guth *creanail*. Tha an guth spreigeil a' faclachadh bith no glusaid neach sam bith, no a' nochdadh mar a thà, bhà, no bhitheas aon neach a' càradh no a' dìol neach, no cuspair, sam bith eile: mar seo,—“*Tha e 's tigh*,” “*Is tu làin*,” “*Ghèarr* mi craobh.” †—Tha an guth creanail a' faclachadh a' *chreanaidh* no an fhulangais a thà, bhà no bhitheas, aon neach a' toirt air neach no air cuspair eile; mar seo, “*Ghearradh* cas Iain;” ‡ *Glacar* am mèirleach.

* Theirear feòraichean-gnìomhain ris na lidean beaga a chuirear aig tùs gnìomhän a dh'fharraid cheist; mar a ta—*Am* fac' thu e? *An* toigh leat mi? *Nach* faigh thu dad uaipe? *An* tu seo? *Am* fion sin? *Nach* caol seo? 'N esan tha shuas?

† 'S e *ghèarr*, 'an seo, “guth spreigeil” a' gnìomhainn *gèarr*.

‡ An seo, 'se *ghearradh* “guth creanail” a' gnìomhainn, *gèarr*; 's e gearradh an *creanadh* a dh'fhuiling a' chas; agus 'si 'chas an ni (no an *neach*) a dh'fhuiling è.

Aig gnìomhan tha trì MODHAN,—no dòighean air gnìomh a chur 'an céill,—am *Modh Dearcnach*, am *Modh Murrach*, agus am *Modh Fàinteach*. Tha am Modh Dearcnach a' cur an céill bith, no gnìomha, gu saor, réith; mar—An do *thog* iad am balla?—*Thog*.—Cha do *thog*.—Tha am Modh Murrach a' faclachadh gnìomha maille ri toil, no comas, ä *dheanamh*, mar an céudna; mar—An *togadh* iad am balla?—*Thogadh*.—Cha *togadh*.—Tha am Modh Fàinteach ag òrdachadh, no a' bacadh, gnìomh a dheanamh; mar—*Tog* am balla. *Na tog* am balla.

'S e trà—an t-àm no an ùine 's am bitear *a' deanamh* gnìomha. Tha trì tràthan aig a' Mhodh Dhearnach, an tra thà, an tra bhà, 'san tra bhios; a h-aon aig an dà Mhodh eile. Tha an tra thà a' nochdadh gnìomha a' dol air 'adhart *an dràsta*,—mar—*Tha* mi 'cur sìl;—an tra bhà,—gu'n robh e 'dol air 'adhart *uair-eigin* ROIMHE seo,—mar—*Chuir* mi sìol;—an tra bhios,—gu'm bì e 'dol air 'adhart *uair-eigin* 'an DEIGH seo,—mar—*Cuiridh* mi sìol.

Tha trì seoil-bhruidhne aig gach trà dhiubh sin; an seol *ceisteach*, an seol *àicheach*, agus an seol *aidhmheach*. Tha ä'n *ainm* sin a' mìneachadh äm féuma.

Cuirear, gu tric, an smid *adh*, ri deireadh gnìomhain, gus facal a dheanamh a ta 'nä *ainm* air a' ghnìomh,—mar,—*còrd-adh*, *dual-adh*, *gar-adh*, *lìon-adh*, &c.; agus, gu bidheanta, cuirear an smid *te* 'san ionad cheudna, a dheanamh facail a ta ciallachadh a' chor gus an do strìochd gnìomh àraidh cuspair sam bith;—mar—*bris-te*, *buail-te*, *sgaoil-te*, *paisg-te*, &c. Ris a' cheud ghnè fhacail their sinn an gnìomh-ainm, no an *spreigeach*; ris an dara gnè, an *creanach*.—Gabhaidh ioma caochladh eile cur air brìgh gnìomhain le còmhnadh fhacal beaga àraidh a chitear aig bun gach slìos do'n t-samhuilt so 'leanas.

SAMHUILT

Air Rianachadh gnìomhain.

Am Modh Dearcnach.

An guth spregeil.

Bog.

<i>Air.</i>	<i>aonarra.</i>	<i>iomarra.</i>
	1d. 2ra. 3s.	1d. 2ra. 3s.
<i>neach.</i>	mi, thu, e, i:	sinn, sibh, iad.

An guth creanail.

Bogar.

<i>Air.</i>	<i>aonarra.</i>	<i>iomarra.</i>
	1d. 2ra. 3s.	1d. 2ra. 3s.
<i>neach.</i>	'gam, 'gad, 'gä, 'gà:	'gar, 'gur, 'gäm, &c.

An trà thà.

ceisteach	{ <i>am</i> 1 Beil*mi? <i>nach</i> 2'Eil mi? }	a' Bogadh	c. { <i>am</i> 1 Beilear* 'gam <i>nach</i> 2'Eilear 'gam }	1, 2, 3, <i>aon.</i> Bhogadh
àicheach	{ <i>cha'n</i> 'Eil mi <i>ni'm</i> Beil mi }	a' Bogadh	à. { <i>cha-n</i> 'Eilear 'gam <i>ni'm</i> Beilear 'gam }	1, 2, 3, <i>iom.</i> Bogadh.
aidmheach	3Tha mi }	a' Bogadh	aid. 3Thàtar 'gam }	Bogadh.

An trà bhà.

ceist.	{ <i>an</i> } do Bhog mi? { <i>nach</i> } Robh mi a' Bogadh.	c. { <i>an</i> } do Bho-gadh mi? { <i>nach</i> } Robhas 'gam Bhogadh?
àich.	{ <i>cha</i> } do Bhog mi. { <i>ni'n</i> } Robh mi a' Bogadh.	à. { <i>cha</i> } do Bho-gadh mi. { <i>ni'n</i> } Robhas 'gam Bhogadh.
aid.	do 4 Bhog mi. <i>Bha</i> mi a' Bogadh.	aid. do 4 Bho-gadh mi. <i>Bhatar</i> 'gam Bhogadh.

An trà bhìos.

ceist.	{ <i>am</i> } Bog mi? { <i>nach</i> } Bi mi a' Bogadh?	c. { <i>am</i> } Bog-ar mi? { <i>nach</i> } Bitear 'gam Bhogadh?
àich.	{ <i>cha</i> } Bhog mi. <i>Bhi</i> mi a' Bogadh. { <i>ni'm</i> 5 } Bog mi. <i>Bi</i> mi a' Bogadh.	à. { <i>cha</i> } Bhogar mi. <i>Bhitear</i> , &c. { <i>ni'm</i> 5 } Bogar mi. <i>Bitear</i> , &c.
aid.	{ } Bog-aidh mi. { } 6 Bog-as mi. <i>Bithidh</i> mi a' Bogadh.	aid. 7 Bogar mi. <i>Bitear</i> , &c.

* Their iad 'an cuid de'n Ghàidhealtachd,—am *Bheil?* am *Bheilear?*—1. gu'm Beil, gu *Bheil*. 2. ged 'Eil, mur *h*-'Eil. 3. a, ged, ma *ta*, ma *tha*, mar, o'n. 4. ged, nach, gu'n, mur, na'n, gus an;—ma *bhog* mi. 5. gu'm, nach, mu'm, mur. 6. a, ged, ma,

Am Modh Murrach.

An trà bhà.

<i>Air.</i>		<i>aonar.</i>		<i>aonar.</i>		
<i>neach</i>	1d <i>am</i>	⁸ <i>Bog-ainn?</i> <i>Bithinn.</i>	}	1d <i>am</i>	⁸ <i>Bogteadh mi?</i> <i>Biteadh 'gam.</i>	
ceist.	2ra <i>am</i>	<i>Bogadh tu?</i> <i>Bitheadh.</i>		2ra <i>am</i>	<i>Bogteadh thu?</i> <i>Biteadh 'gad.</i>	
	3s <i>am</i>	<i>Bogadh e, i?</i> <i>Bitheadh.</i>		3s <i>am</i>	<i>Bogteadh e, i?</i> <i>Biteadh gä, gä.</i>	
		<i>iomarra.</i>		c.	<i>iomarra.</i>	
	1d <i>am</i>	<i>Bogamaid?</i> <i>Bitheamaid.</i>		1d <i>am</i>	<i>Bogteadh sinn?</i> <i>Biteadh 'gar.</i>	
	2ra <i>am</i>	<i>Bogadh sibh?</i> <i>Bitheadh.</i>		2ra <i>am</i>	<i>Bogteadh sibh?</i> <i>Biteadh 'gur.</i>	
	3s <i>am</i>	<i>Bogadh iad?</i> <i>Bitheadh.</i>		3s <i>am</i>	<i>Bogteadh iad?</i> <i>Biteadh 'gäm.</i>	
<i>àich.</i>	1d <i>cha</i>	<i>Bhogainn,</i> <i>Bhithinn, &c.</i>		<i>à.</i>	1d <i>cha</i>	⁹ <i>Bhogteadh mi,</i> <i>Bhiteadh, &c.</i>
<i>aid.</i>	1d	¹⁰ <i>Bhogainn,</i> <i>Bhithinn, &c.</i>		<i>aid.</i>	1d	<i>Bhogteadh mi,</i> <i>Bhiteadh, &c.</i>

mar, o'n bhogas mi. 7. ged, ma, mar, o'n bhogar mi. 8. nach?
9. ni'm bogteadh. 10. a, ged, mar, o'n 'nuair, trà bhogainn;
na'm, gu'm, mu'm, mur, nach, bogainn.—Gheibhear na *codhiogan*
sin gu tric air thùs air na roinnean sin de'n gnìomhan a ta com-
harrachtaichte le ail chunntais. Agus, an àm a bhì rianachadh, is còir
a theagasg do'n sgoilear gach aon diubh a chàradh 'nàn àite
féin.

☞ Bris, crath, dragh, fiuch, glan, grab, mùch, plod, paisg,
spòr, slaod, srac, trus, till. Aidich, éurr, innis, ob, ùp.—Blais,
cuir, dean, fan, gluais, iomair, mair, pìli, saoil.—Las, léugh, naisg,
nigh, ruith. scol, sguir, stad, smàd. spìon.

Am Modh Fàinteach.

An trà thà.

	<i>aonar.</i>		<i>aonar.</i>
<i>neach</i> 1d	¹¹ Bog-am. <i>Bitheam.</i>	1d	¹¹ Bogar mi. <i>Bitear.</i>
2ra	Bog, Bog thusa. <i>Bi, Bi.</i>	2ra	Bogar thu. <i>Bitear.</i>
3s	Bog-adh e, i. <i>Bitheadh.</i>	3s	Bogar e, i. <i>Bitear.</i>
	<i>iomar.</i>		<i>iomar.</i>
1d	Bog-amaid. <i>Bitheamaid.</i>	1d	Bogar sinn. <i>Bitear.</i>
2ra	Bog-aibh. <i>Bithibh.</i>	2ra	Bogar sibh. <i>Bitear.</i>
3s	Bog-adh iad. <i>Bitheadh.</i>	3s	Bogar iad. <i>Bitear.</i>
	<i>An spreigeach.</i>		<i>An crèanach.</i>
	¹² Bogadh.* <i>Bith.</i>		¹³ Bogte.

11. na bogam; nar, nior bhogam. 12. ag, a', brath, chum, gu, iar, le, los, ri, seach bogadh: a, de, do, fo, o, mu bhogadh. 13. gad bogte, bròg bhogte; goid bhogte, brògan bogte.

* Bogadh, ainm *fearanta*. "Thoir bogadh math dha." 'Nuair bhios *ag* no *a'* air thoiseach air ainm-gnìomhain mar seo, tha am facal, an sin, a' ciallachadh gnìomha no deanadais air choirigin; mar seo: Tha e *a'* sgaoileadh feòir. Nach eil iad *a'* bogadh nan gad?

Cleachdadh air caochladh briathrachais leis an Spreigeach.

Tiugainn a *bhogadh* na seiche. Am beil thu los an *t-airgiod a phàidheadh* dhomh? Bha mi *iar an airgiod a phàidheadh* roimhe seo, mur b'e gu'n d' thainig éis orm. Nach robh thu *pàigheadh airgid* do Ruairidh mór an raoir? Is trom mi 'n diugh a' *fagail* mo *dhùcha*; 'mi falbh gun sgillin 'am phòca.—Thainig an tòir orm 's mi 'g *éirigh* 's a' chamhanaich. Nach cuidich sibh an duine, 's iad 'g *à shàrachadh*! Och, rinn iad *mise a shàrachadh* roimhe seo. Ach, 's teann nach d' rinn iad *mo shàrachadh-sa* cuideachd.—Gabh ealla ris na muilt 'gàn *ruagadh* le d' chù; cha teichd na rinn iad de *shiubhal* mar tha. Ciod an cron a ni e orra *än cur* thar an alld? Cha bu ghiamh leam air crùn na chaidh a *dheanamh* orra cheana. An robh thu air an fhéill? Ma ta, tha mi dìreach *iar tilleadh* dhith. Am beil thusa dol h-uice? Tha mi dìreach air mo chéum. Chi mi thu, *iar tilleadh* dhut. U chì, ni mi guth agad 's an *dol* seachad. 'S math leinn d' *fhaicinn*.—A Ghursal, bha thus' eòlach an seo uair. Bha latha dhà sin, Aoirig. Bha mi latha a' *nigheadaireachd* 'san linne seo; agus a' *bogadh* an anairt *dhomh* léum stiallaire bradain thall ud a thug *clisgeadh* orm. Agus, *iar clisgeadh* dhut, theich thu! Theich, ach, cha robh mi ach òg 'san àm. Nach bu tu a' phleothaisg a' teicheadh roimh bhradan! Bha *ciaradh* nan trà ann, 's chuir am plub maoim fotham. An *déis dhut teicheadh*, chaidh an t-anart leis an t-sruth. Cuist, cuist, tha mi *iar* mo bhódhradh leat.

Am beil an t-anart seo *r'ä nighe*? Tha a' phlath sin *r'ä nighe*, na tubhailtean ud *r'än sgaoileadh*, agus an dà chluasaig ud *r'än cur* 'am *bogadh*.—An robh thu *air* a' phòsadh, Ealasaid? Cha robh ach bha mi *air* a' bhainis; bha am ministear *iar* a' chàraid a *phòsadh* mu'n d' ràinig mi. *Iar ruigsinn* dhut, bha'n danns' *iar tòiseachadh*? Bha iad a' *smùideadh* air gu fathromach.

CRUINN'-EOLAS.

'Se cruinn'-eolas, eòlas mu'n chruinne. Theirear an cruinne, no an cruinn-cé ris an t-saoghal seo, chionn gu'm beil e *cruinn*, mar pheileir mòr. Is talamh cuid de'n chruinne, agus uisge cuid eile dheth. Ris an talamh their sinn *tìr*, no *fearann*, agus ris an uisge, cuan no fairge. Is mò' a tha de dh-uisge air uachdar a' chruinne na tha ann de thalamh. Ri uisge na mara their sinn *sàile*, chionn gu'm beil blas saillte air. Ri farsuingeachd mhòir mhara their-ear *cuan*, mar a ta an cuan Tuathach, cuan Atlais, &c. Ri earrainn mhòir de'n chuan a ta bogha fearainn ag iathadh, their sinn *glamhus*; mar a ta *glamhus Mhecsico*, *glamhus Phersä*, &c. Ri poll leathann mara eadar dà thìr their ear linne; ri stéill fhada dhi a tha dol a steach 'san fhearann, their ear loch-sàile; mar a ta loch-Fine, loch-Suaincart, loch-nan-uagh, &c. Ri cuibhrinn na's mò na loch, their iad muir; mar a ta a' Mhuir ruadh, a' Mhuir Loch-luinneach, &c. Ri earrannan eile de'n t-sàile a tha 'gabhail a stigh do'n fhearann, their ear camuis, òbain, geothachan, calachan, cromaidh, no sàileanan, a reir mèudachd, cumaidh, no coslais nàdurra an àite.

Ri farsuingeachd chéin fhearainn their ear *tìr-mòr*, mòrthìr, no mòr-roinn; mar a ta an *Roinn-eòrpa*, an *Aisia*, *Africa* agus *Ameirica*. Ri fearann a ta dol sgrìob mhòr amach 's a' chuan, their sinn Ceann, ceanna-mhor, maol no òrd; agus rugha, ruinn, àird, sròn, gob, &c., ri sgeòdan a's giorra; mar a ta *Ceann na h-Adhairce* (ceann deas Ameirica); *Maol an deagh Dhòchais*, (ceann deas Africa); *Ceann-tìre* (taobh siar na Spàinntè); *An t-Ord catach*, (taobh tuath na h-Albann); An t-Ord Gallach, Maol na h-òighe, &c.

MU'N FHEARANN.

'Se *tairbeart*—amhach fhearainn eadar dà mhòr-roinn, no eadar dà uisge; mar a ta tairbeart Shùëis, (eadar Africa's an Aisia); tairbeart Phanàma (eadar dà Ameirica), &c.—'S e *eilean*, no innis, no ì, fearann tur-chuairtiche le

h-uisge; mar a ta Madagascar, Eigh-innis, Breatuinn, Eirinn, &c.—'S e *doirlinn* mìr fearainn nach mòr nach eil 'nà' eilean; mar a ta Lochluinn, an Eadailt, a' Ghréig, &c.

'S e *srath*, cònard glinne. 'S e gleann, fosgladh eadar aonaichean. 'S e *làr* no ùrlar glinne ä shrath. 'S iad ä shliosan, taoibh nan sliabh a ta 'togail o'n t-srath. 'S e *sliabh*, aonach ìseal leathann. 'S e *beinn*, monadh àrd, àrd. 'S e *cruach*, meall cruinn air leth. 'S e *sgùrr*, monadh biorach cas ag éiridh air leth, no cnap binneineach corrach air druim no uchd monaidh eile. 'S e *bealach*,—béum, bearradh sgòr no eag ann am monadh. 'S e *làirig* bealach no slighe eadar dà mhonadh. 'Se *cadha* bealach cumhann ri slios no ri bun monaidh. 'Se *stùc* bruchd at-mhor air uchd monaidh, agus ä h-aodunn aillteach, cas. 'S e *guala*, oisin no uillionn monaidh. 'S e *sròn-rugha* no àird a' ruith o mhonadh gu srath. 'Se *giùirne*, foinne no cnap cairgneach air mullach, no air taobh monaidh. 'S e *fàireamh* iomall no faobhar monaidh mar chìtear e eadar an t-sùil agus an spéur. 'S e *coire*, fosgladh cruinn leth-lòpanach ann an uchd monaidh. 'Se *aillte*, creag àrd chorrach chas. 'Se *fàsadh*, cònard fo mhulc fearainn 's e 'dol 'nä rugha mach 's an uisge. 'Se *bàrr*, no bràighe, a' chuid a's àirde de dhùthaich; agus *bun* no iochdar a' chuid a's ìsle dhith. 'Se *lóm*—àite neo-fhasgadhach cònard. 'S e *innis*, cònard fhasgadhach ri th fo dhìon coille.

Mìnich féin druim, fireach, mullach, cìrean, glac, feadan, fraigh, réithlean, ruighe, creachunn, doire, coille, frìth, lòn fàsach, &c. learg, leitir, lurga, goirtean, aonach, uchdach, tom.

MU'N UISGE.

'Se *loch uisge*—uisge tur-chuairtiche le fearann, mar a ta Loch-nis, Loch-tadha, Loch-loimein, &c. 'S e abhuinn, uisge 'tha ruith leis na h-aonaich, ann an amar, sios do'n mhuir. 'Se fuaran no loch—*mathair-uisge* aibhne. 'S e *abar* aite far am beil abhuinn a còmhlachadh uisg' eile; mar a ta Abar-chaladair, Abar-thairbh, Abar-readhoin,

&c. 'Se *ionbhar*,* am fearann cònard a ta shios mu abar aibhne; mar a ta an t-Ionbhar, Ionbhar-àir, Ionbhar-nis, Ionbhar-lòchaidh, &c. 'Se *comar*, mar an céudna, coinn-eachadh dà uisge, agus 'se *comaraich* a theirear ris an fhearann a ta eadar na h-uisgeachan; mar a ta a' Chomaraich, (eadar Loch Caruinn agus Loch Toradain); a' Chomaraich ('an Siorrachd Pheairt); Magh-comair (eadar Lòchaidh agus Spiathain 'an Lochabar.) Ri uisge a's lugha na abhuinn their sinn alld, caochan, steall, sruthan, srùlag, ruith uisge, &c.

'Se *cuan-choire* no slugan, ionad 's an fhairge far am beil an sruth 'gä thoinneamh, gu garg faochagach, air chor 's gu'n deothail e leis, agus gun sluig e sios gach nì air am faigh e greim. Tha fear dhiubh seo eadar Diùra 'us Sgarba, ris an abrar Coire-bhreacain.—Se an *seol-mara*, sruth an lìonaidh no 'n tràghaidh. 'S e *corrán* no caisle, cuinge troimh am bi an sruth a' ruith gu cas corrach. 'Se *sùmaid*, no bàrc, tonn no stuaidh lunnach mhòr. 'Se 'm *béulan* an tonn a's faisge de dhithis, agus an cùlan an ath fhear dha. 'Se an *clagh*—an slochd a bhios eadar dà thonn. 'Se *buinne-beò* toiseach éirigh an làin gu reothairt. 'Si 'n reothairt, trà nan làn mòra. 'Si a' chòn-traigh, trà nan làn beaga.

'S e sgeir, no roc, creag anns a' mhuir a thig ris, (no dlùth air,) ri h-àm tràighe, ach a bhios *fo-thuinn* ri h-àm a' mhor-làin. 'S e *oitir*, tanalach a bhios ris, ri tràigh.—'S e *caol* stiall chaol mhara eadar dà fhearann; mar a ta caol Muile, caol 'Ile, &c.—agus theirear caolas ris a' chuid a's cuinge dheth; mar a ta caolas Shiùna, caolas Mhic Phàdraic. 'S e *port* no aiseag, àite far am bithear a' dol thairis air uisg' ann am bàta. 'S e beul-àth, àite 'san urrain neach dol troimh abhuinn gä chois. Ri slìos no oir an fhearainn, cois na fairge, theirear còrsa, eirir, oirir, cladach, tìr, no tràigh. 'S e morfhaich,† fearann thar am bi a' mhuir no uisg' eile a' sgaoileadh corr uair.

* *Ynver*, *Wel.* Yn mer in mhar (uisge ann an uisge). Abar. *Wel.* *Aber*, (aw-bior, uisge ri h-uisge.) Comar, *Wel.* *Cymmer* (comh uisge.)

† Mor-fhaich; 's e sin, muir-fhaich: *Morva*, *Welsh*.

Mìnich féin täbh, mearashal faothail, lunn, stoirm, fiath, ciùine, glogruinn, fuaradh-froise, sgopraich, teine-sionnachain, taisdeal, trò, fannan, drothan, driuch, sion, doinionn, soinionn, marcachd-sìne, ondhadh, sluistreadh, fosghair, luinneinich, ruinigil, cuartag.

MU GHLUASAD A' CHRUIÑNE.

Tha an cruinne a' roladh mu'n cuairt air ä *dheil* féin, o shiar gu sear, aon uair 's na ceithir uaire fichead. 'S e iath seo a' chruinne a ta ris an latha 's ris an oìche. An uair a theid a' ghrian fotha òirne, feasgar, tha i 'g éirigh air a' chuid de'n t-saoghal a ta siar uainn; air chor 's gu'm beil a' mhaduinn a' briseadh, an còmhnaiigh, air àiteigin, an uair a tha 'm feasgar a' ciaradh àit' eile. Cha robh fios aig na seann Ghàidheil air seo—chionn theireadh iad—"an saoghal mu'n *iath 'ghrian*"—an àite "a' ghrian mu'n iath an saoghal." Ach, cha b' iad na Gàidheil a-mhàin a bha 'm mearachd 's a' bheachd seo; bha na h-Iùdhaich ann, agus a' chuid bu mho de chumanta gach tìre, o shean.—A bhàrr air a bhi roladh air ä *dheil*, mar chaidh 'innseadh, tha 'n saoghal seo ag iath *mu'n cuairt* do'n ghréin aon uair 's a' bhliadhna. 'S e iathadh seo a' chruinne mu'n ghréin a ta ri ràidhean na bliadhna,—an t-Earrach, an Samhradh, am Foghar, 's an Geamhradh. Leth na bliadhna, tha 'n saoghal, 'nä chuairt, ag *aomadh* gu deas;* agus, ri linn sin, tha am màrt, an céitein an samhradh 's am foghar aig na tha *tuath* air teismeadhoinn a' chruinne. Leth eile na bliadhna, tha e ag aomadh gu tuath;† agus, an sin,—na h-aimsirean céudna a bha, roimbe, aig leth tuath a' chruinne, tha iad a nis aig ä leth deas; agus, aig na tha mu thuath, tha deireadh fionnar an fhoghair, an geamhradh nuaranta dùdlaidh, agus toiseach an earraich reangaich acraich stoirmeil. Mar seo tha Dia, 'nä Fhreasdal caomh, gu h-àrd-uachdaranach a' diol ä mhathais gu cothromach air gach cèarna d'ä chruitheachd mhòir mu seach; agus leanaidh e air sin

* Tha seo a' toirt air a' ghréin dealradh na's faide gu tuath.

† Tha seo a' toirt air a' ghréin dealradh na's faide gu deas.

a dheanamh, (mar gheall e do Nòäh) gus nach bi aimsir tuillidh ann.

'Sann air iath so a chruinne mu'n ghréin a tha Mac Mhai'stir Alastair a' tighin, 'nuair a tha e 'g ràdh, ann an Oran a' Gheamhraidh—

“Tharruing *Grian*,—rìgh nam planaid 's nan réul,
Gu *sign Chanceir*, di-ciadain, gu beachd,
A riaghlas, cothrom, mu 'n crìochnaich e *'thriall*,
Da mhios dhéuga na bliadhna mu seach.

* * * * *

'So 'n *dh'imich* e nis uainn mu'n cuairt,
Gu'm bi fuachd oirnn gu' 'm *pìll* e air 'ais;
Bi'dh gach là dol' an giorrad gu féum,
'S gach oïche, do 'réir, 'dol 'am faid'.” * * *

Agus Eobhan Mac Lachluinn, 'nuair tha e 'g ràdh—

“Tha *Phoébus* 's na spéuraibh
Ag *éiridh*, 'nä *thriall*
Roimh réultaichean Ghéur-shaighead
Bhéumnaich nan sian.” * * *

Ach féumar a chumail 'an cuimhne nach i a' ghrian a ta ris an *imeachd* seo idir, ach an talamh; agus gur ann a ta sinne 'faicinn na gréine a' *triall* uainn, 's ag *éirigh* dlùth òirnn, a thaobh an *fhiaraidh* a tha 'nn an slighe a' chruinne timchioll na gréine.

Tha a' ghrian de dh-astar o'n talamh seo 4 fichead muillion mìle 's a 5 déug.—'S e dèarsadh na gréine tha soillseachadh na gealaiche. An uair a bhios solus na gealaich' a dhìth òirne, tha ise, 'nä h-imeachd, a' dealradh air cuid eile de 'n chruinne seo. 'S e 'm fàs an t-àm 's am bi 'ghealach a' lìonadh, agus an *t-earradhubh* an t-am 's am bi i a' lughdachadh à gnùise.

MU IOMA NI A THRÉIG.

Is neònach a' chainnt a' Ghàidhlig. Tha i anabarrach sean. 'S e seanachas no àrsaireachd, fiosrachadh no còlas mu sheau ghnothaichean; 's e seachas, bruidhinn mu'n déibhinn, agus is e seachaidh, fear a ta math air seachas a dheanamh ùmpa. 'S e giullan seanagarra, fear a bhios, 'nä chòmhradh 's 'nä dheanadas, coltach ri daoine a's

sine na e féin. 'S e sean-nòs, seann chleachdadh; ach 's e seanadh, comunn de sheann daoine (gu diachadaich de'n chléir) cruinn a' cur an comhairle ri 'chéile mu chùis lagha no chreidimh. Ris gach fear de'n t-seanadh, theirear *seanair*; ach 's e seanair, mar an céudna, duin' aig am bi ogha. 'S iad saighdean armachd cho sean 's a th'air an t-saoghal, thathas 'am beachd. 'S e saighdear fear-saighde; ach, a nise, bheirear an t-ainm sin air fear-cogaidh sam bith, co dhiubh 's claidheamh no gunna 's ball-airm dha.—Bi 'n t-slige-chreachainn 's an còrn, as am biodh na seann Ghàidheil ag òl. Bhiodh cuachan aca cuideachd. Bha uair, agus 's ann an soithichean craicinn a bhiteadh a' gleidheadh agus a' giùlan dibhe. Riutha sin theirteadh searragan, no soireachan-dibhe. Bha soireachan eil' aca, ris an canadh iad builg, gus gràn 'us min 's an samhail a ghleidheadh. Bha nàdur bhròg aca ris an abradh iad cuarain. Bha trusgan àiridh aca ris an cainteadh féileadh-sguaibe, agus gnè eile aig na boirionnaich, do'm b'ainm earrasaid. Theireadh iad sgùman ris a bhad fhuilt a bh'air clàr an aodainn, agus sgrogan ri boineid bhig leibidich. Bha na fir 'nàn gaisgich thréuna; cruadalach, fulangach air fuachd 'us acras, teóm air siubhal nam fireach 's nam fàsach; ro dhéigheil air seilg 's air sìthinn; agus 'nuair a dheanadh iad fiadhach, dh'òladh iad an sàth de'n t-siabh; bhiodh fleadh aca bhàrr an fhéidh, agus 'nà dhéigh sin cab ri còrn, gus an éireadh an aigne gu treallan a thoirt air dànachd na Féinne, 's air fear-ghnìomh an sìnsir, gus an cuireadh mac-talla na h-oìche maoin fo na logaidean, agus crith air na creagan aosda.

Ach, a dh'aindeoin seo air fad, bha iad làn ghisreag. Bha iad a' creidsinn gun teagamh gu'n robh glaistigean, 'us ùraisgean, 'us bodaich, 'us bòchdain, 'us fomhairean, 'us omharlairean, 'us mnathan-sìthe, 'us sìthecean, 'us daoine beaga, 'us siogaidean, 'us eich-uisge, 'us tairbh-fhaire, 'us spréidh chore-chluasach, 'us tàisg, 'us taibhsean, 'us tàcharain, 'us tubaistean, 'us tàsearan, 'us tàsearachd, 'us buidsichean, 'us raidsichean, 's an sgoil dubh, 's an dàn, 's an droch shùil ann; agus na maighdionnan-mara, agus gu'm b'e ròn mac rìgh fo gheasaibh, agus gu'm

biodh na buidsichean a' dol 'an riochd mhaigheach, 'us ghobhar, agus mar sin sìos. An àm a bhì seachas sgiorraidh, dh'fhéumadh “samhuilt an cloich, no 'gà innseadh do na clachan e,” a bhì ann; no “croiscam sgiorradh.” “Cha bhiodh e 'nä shùgradh” tachairt air boirionnach cas-ruiste, 's a' mhaduinn. Bha “seilcheag air lie luim, searrach òg 's ä leth-deiridh ri gaisgeach, 'nä mhanadh air mi-shealbh dha fad na bliadhna; agus bha ceileir aoibhneach na cuthaige féin, 'nä chulaidh sinuainich do m' shìn-seanair, na'n cluinneadh e á ceud ghug-gùg, “latha buidhe Bealltuinn,” “gun bhiadh 'nä bhroinn.”—Ach, soiridh buan leis na gaisgich fhéilidh. Choilion iad ùdarrais an lìnne féin. Tha ann an diugh a their, nach d'thainig an samhuil 'nän déigh. Agus có's urrainn sin àicheadh? Thainig mùthadh nòis air an tìr o'n theasd iad uile, agus ged nach d'thàinig Tómas le 'chuid each fathast, agus nach eil fhios cia aca tha e 'n Dun-buic no 'n Tom-na-h-iùraich: tha coslas, ma leanas an cosnadh 's a' Ghalltachd mar thà e, gu'm bi “latha nan *creach* aig Cluaidh.”

ATHARRACHADH CAINNTE.

Ann an Ceann-tìre, 's e *gròib* a their iad ri h-inc, *biorach* ri gamhuinn, *cuinneag-mhaistridh* ri muidhe, agus *bòch* ri bàthaich. 'S e *càr* a their iad ri càrn-slaoid, *coibe* ri spaid, *màdhalt* ri sgùilean, *bodhtradh* ri bùrach, *sùgan* ri sìoman, agus *màtag* ri croman-dùin. Their iad, *eun* ri ian, *dèur* ri diar, *dòl* ri dol, *lòch* ri loch, agus *deòch* ri deoch. Ri dìonas creagach ann am bruaich uillt, far am bi *togail* 'g à deanamh 'an ceilt, their iad *tùr*.—Their iad *cùdainn* ri tuba no ballan, rathad Ionbhar-nis; ach 's e *ciut* a their Muinntir Chinn-tìre rithe. Their cuid molt ri mult, balt ri bolt, cos ri cas, core ri coirce, èarna ri eòrna, agus steòll ri steall.

Ri clòth garbh their iad *ròmach*, mu dheas oirnn.—Mu thuath their iad ris a' bhruinn-deargan *pigidh*;—their sinn féin *bigidh* ri èun sam bith. 'S e *stuididh* a their iad 'an Uithist ri stìdidh.—Ann an 'Arasaig their iad *Tòmas* ri Tómas, agus *thà à*, 'an àite thà è. Ann an Siorrachd Rois, their iad—“*Am pac thu 'm piocaid*”

a'm ?" an àite,—mar a their sinne,—“ Am fache thu 'phiochaid agam ? ”—agus Du'ic-aoi—'an àite Duthaich-mhic-Aoidh.—Ann an Aruinn their iad an *trèigh* ris an tràigh, an spèin ris an spàin, agus am *bwèta* ris a' bhàta. Tha cuid againn fein a their, mar seo, *metheir* ri màthair, agus *spèin* ri spàin.—Rathad Urachaduinn their iad *cheana* no *chean* ri “ gu dearbh.” Mu Ionbhar-aora their iad “ *mo chrìosan* ” ri pàiste ris am bi iad ri beadradh, an àite (mar theireadhmaide) mo cheist, mo rùn, no mo laogh thu.—Ann an Caolasaid their iad *bhitheabh* e, 'an àite *bhitheadh* e, na'm buaileabh e mi, 'an àite—na'm buaileadh.—Ann am Bràighe Lochabar their iad lùgh, frùch, cùl, sùthal, ùl, ri laogh, fraoch, caol, aol, saoghal; agus tha cuid de mhuinntir Lochabar a their mùdal ri maodal, agus dorust, solust, brist, 'an àite dorus, solus, bris. Tha seo uile glé neònach: ach nach eil e dìreach cho iongantach Peadal a radh ri Peadar, Pòl ri Pàl, agus Saul ri Sàl,—*iùntas* ri ioghantas *cearchc* ri cearc, bràch ri bràth, maich ri maith, agus an taol 'us tigh dhìom 'an àit an taobh a's tigh dhìom, &c.? Dh'fhaoiteadh leabhar gàbhaidh a sgrìobhadh mu'n chùis seo, na'm biodh duin' ann aig am biodh làn-eòlas, pailteas ùine, agus na bu leòr de dh-airgiod gus a chur a mach a nasgaidh.

Tha mòran fhacal anns a' Ghàidhlig a ghabh i an iasad; mar a ta *inid*, *caileadaireachd*, *cómhaist*, *spéuclar*, *eiseimpleir*, *caiptin*, *còirneal*, *sgipeir*, *dróng*, *ministear*, *sagart*, *truinnseir*, *clàrc*, *simileir*, *salm*, *tiompan*, *trómpaid*, *oifrinn*, *ifrinn*, *aingeal*, *deomhan*, *diabhol*, *paidir*, *bóid*, *bóla*, *brot*, *briuthas*, *cìbear*, *calluinn*, *fùdar*, *pùthar*, *clòsaid*, *pàillion*, *caibdeal*, &c.

Tha mòran de bhun-fhacail na càinntean iar dol á cleachdadh; ach faodar fathast äm brìgh a lorgachadh suas o'n t-sliochd a rinn tàrmach uapa, mar seo; *eir*, (cearc); *pis*, (cat); *cuil*, (piast); *aigle*, (àille); *cait*, (driuch); *fait*, (sgàth); *frog*, *forg*, *subh*, (sunnd); *ciom*, (brùid); *drìony*, (fuaim bhrònach fhann); *beairt*, (maoin); *greud*, (treis), &c. Mìnichidh än sìol seo brìgh än sìnsir; *eireag*, *pi-seag*, *cuileag*, *aiglean*, *caitean*, *faiteach*, *frogan*, *forgan*, *subhach*, *ciomach*, *drìongan*, *beairteach*, *greadan*, &c.

EARRANNAN DE 'N BHÌOBAL

A ta dearbhadh theagasg-bunchair a' Chreidimh Fhoillsichte.

'S e an creideamh Foillsichte an creideamh sin a ta Dia 'leigeil ris dhuinn anns a' Bhìobal.

I.—Mu Dhia, agus ä bhuaidhibh.

Is spiorad Dia. (a.) 'S e an Tighearna an Dia sìorruidh. (b.) Cha-n eil Dia eile ann ach e. (c.) Is aon amhàin e. (d.) Tha e gun toiseach gun chrìch. (e.) Tha e gun tomhas gun chrìochaibh. (f.) Tha e neo-eisimealach, (g.) àrd-uachdaranach; (h.) a' deanamh gach uile nì a réir ä chomhairle (i.) agus ä rùin féin. (k.) Tha e sàrghlic, (l.) sàr-fhiosrach; a' faicinn gach uile nì. Tha e uile-chumhachdach; (m.) ro naomh; (n.) fìr-cheart; (o.) 'nä aonar math; (p.) fìor agus tairis. (q.) Is e cruth-adair gach nì. (r.)

II.—Mu'n Trianaid naoimh.

'S i an Trianaid, no an Triar, triùir phearsa na Diathachd, an t-Athair, am Mac, agus an Spiorad Naomh, AON Dia.

Genes. i. 26. Agus thubhairt Dia, Deanamaid duine 'n ar dealbh féin.

(a) Eoin. iv. 24. (b) Genes. xxi. 33; Isai. lvii. 15. (c) Isai. xlv. 6. (d) Deuter. vi. 4; xxxii. 39; 2ra Samuel vii. 22; 1d. Righr. viii. 60. (e) Iob. xxxvi. 26; Ecsod. xv. 18. (f) 1d. Righr. viii. 27; Iob. xi. 8, 9; Salm. cxxxix. 7-10. (g) Salm xlvi. 7; 1. 10, 12; Ecsod. ix. 29. (h) Taisb. xix. 16. (i) Isai. xl. 13. (k) Ecsod. iii. 14; iv. 11; Genes. i. & ii; Iob. xxxvii. & xxxviii; Gnath-fhoc. xix. 21; Isai. xiv. 24. (l) Salm clxvii. 5; Isai. xl. 28; Eséci. xi. 5. (m) Genes. xvii. 1; xviii. 14. (n) 1d. Samuel ii. 2; Taisb. iv. 8. (o) Taisb. xv. 3; Salm lxxxix. 14. (p) Mata. xix. 17; Salm cxix. 68; cxlv. 9. (q) Ecsod. xxxiv. 6; Air. xxiii. 19; Deuteron. xxxii. 4; Isai. xlix. 7; 1d. Chorint. i. 9. (r) Genes. i. 1; Isai. xl. 28; Gniomhar. iv. 24.

Genes. xviii. 2. Agus feuch bha *triùir* dhaoine 'n àn seasamh làimh ris.—r. 17, agus thubhairt an *Tighearna*.
 Mata iii. 16. Agus an uair a bhaisteadh *Iosa*—feuch dh'fhosgladh nèamh dha, agus chunnaic (*Eoin*) *Spiorad Dhé* a' tùirling mar choluman, agus a' teachd air-san: 17, agus, feuch, guth (*an Athar*) o nèamh ag ràdh, Is e so mo Mhac gràdhach, anns am bheil mo mhòr-thlachd. *Faic* 1d. Eòin. v. 7.

III.—Mu Chrìost.

Isài. vii. 14. Feuch bithidh òigh torrach, agus beiridh i *mac*; agus bheir i Emanuel mar ainm air. *Faic* Mata i. 23; Lùcas i. 27; ii. 6, 7.

Eoin i. 1. O thùs bha am Facal (ann), agus b'è am Facal *Dia*.

Micah v. 2. — aig an robh ä dhol amach o shean, o làithibh na *Siorruidheachd*.

Eoin x. 30. Mise agus an t-Athair, is aon sinn.

Isài. liii. 7. — thugadh e mar *uan* chum a' chasgraidh. *Taisb.* xiii. 8; Eoin i. 29; 1d. Phead. i. 19. *Faic* Rom. i. 4; viii. 3; Mat. i. 20; Luc. i. 35; Eoin viii. 46; Eabhr. iv. 15.

IV.—Mu'n Spiorad Naomh.

Ris an Spiorad Naomh theirear “ Spiorad Dhia” agus “ Spiorad Chrìost.”

Luc. xxiv. 39. Cha-n eil aig *spiorad* feòil agus cnàmha.

Genes. vi. 3. Agus thubhairt an Tighearna, Cha bhi mo *Spiorad* a' strì ris an duine a ghnàth.

Rom. viii. 9. Mur 'eil *Spiorad Chrìost* aig neach, cha bhuin e dha.

Genes. i. 2. Agus bha *Spiorad Dhé* a' gluasad air aghaidh nan uisgeachan.

Iob. xxvi. 13. Le ä spiorad sgeadaich e na nèamha.—*Faic* Eseci. xxxvi. 27.—Eoin. iii. 5.—Mata iv. 1; xxii. 43.—Luc. ii. 27.—Eoin vi. 63.—Rom. viii. 16, 26.—

1d. Chorint. ii. 10.—2ra Corint. iii. 17.—Galati. v. 22.
—Ephes. v. 9.—1d. Phead. i. 12.—2ra Pead. i. 21.—
1d. Eoin v. 6.

V.—Mu'n droch spiorad, agus 'oibribh.

- Iud. i. 6. Na h-*aingil* nach do ghléidh an céud inbhe.
Mat. xxv. 41. — an teine siorruidh a dh'ullaicheadh do'n *diabhol* agus d' *ä ainglibh*.
Genes. iii. 4. Agus thubhairt an *nathair* ris a' mhnaoi, Gu cinn-teach cha-n fhaigh sibh bàs.
Taisb. xii. 9. Agus thilgeadh am ach an dràgon mòr, an t-seann *nathair* sin ris an abrar an *diabhol* agus *Sàtan*, a tha *mealladh* an t-Saoghail uile.
Genes. iii. 13. — agus thubhairt a' bhean, *Mheall* an *nathair* mi, agus dh'ith mi.—*Faic* Sechari. iii. 1.—Mat. xiii. 19.—Luc. viii. 12; xxii. 31.—Gnìomhar. v. 3; xiii. 8, 9, 10.—Ephes. vi. 11, 12.—1d. Tesalòn. ii. 18.—1d. Phead. v. 8.

VI.—Mu chruthachadh, mu pheacadh, mu thuiteam, agus mu thruaighe an duine.

- Genes. i. 27. Agus chruthaich Dia an duine 'nä *dhealbh** féin.
Ecclesias. vii. 29. Rinn Dia an duine *dìreach*.
Genes. iii. 6. Agus *ghabh* i d'ä meas agus *dh'ith* i, agus thug i mar an ceudna d' ä fear maille rithe, agus *dh'ith* e.
Genes. vi. 12. Agus dh'amhaire Dia air an talamh, agus, feuch, bha e truailidh; oir thruaill *gach uile fheadil* ä slighe air an talamh.
Rom. iii. 12. Chlaon iad uile (as an t-slighe); tha iad uile mi-tharbhach; cha-n eil neach (ann) a ta deanamh maith, cha-n eil fiù a *h-aon*. *Faic*. Salm xiv. 3.

* Cha-n e ä chorp, ach 'anam; oir cha-n eil *corp* aig Dia.

Rom. v. 12. Uime sin, mar a thàinig am peacadh a steach do'n t-saoghal tre *aon* duine, agus am bàs tre 'n pheacadh; amhuil sin, mar an céudna, thainig am bàs air na *h-uile dhaoibh*, do bhrìgh gu'n do pheacaich iad *uile*.
Faic. Genes. xviii. 20—25; Iosua vii. 20—24.

Rom. vi. 23. Oir is e *tuarusdal* a' pheacaidh am bàs.

VII.—Mu shaoradh pheacach trid Chrìost.

Genes. iii. 14. Agus thubhairt an Tighearna Dia ris an nathair,—15, Cuiridh mi naimhdeas eadar thusa agus a' bhean, agus eadar do *shìol-sa* agus à *siol-se*; bruthaidh esan do *cheann*, agus bruthaidh tusa à *shàil-san*.

Eoin iii. 16. Oir is ann mar sin a ghràdhaich Dia an saoghal, gu'n d'thug e '*aon-ghin-Mic féin*, chum 's cia bith neach a *chreideas* ann nach sgriosar e, ach gu'm bi a' bheatha shiorruidh aige. *Faic* 1d. Eoin iv. 9, 10.

1d. Chorint. xv. 3. Oir, thug mi dhuibh air tùs an nì a fhuair mi mar an céudna, Gu'n d'fhuair Chrìost bàs air son *ar* peacanna.

2ra Corint. v. 15. Agus gu'n d'fhuair e bàs air son nan uile.
Faic 1d. Tesalòn. v. 10.—1d. Phead. iii. 18; ii. 24.—Titus ii. 14.

VIII.—Mu na nithibh a tha mar fhiachaibh oirnn a dheanamh, mu'm faigh sinn slàinte air sgàth na dh'fhuiling Chrìost.

Eséci. xviii. 32. Oir cha-n eil tlachd agam-sa ann am bàs an ti a bhàsaicheas, deir an Tighearna; uime sin, *pìllibh-se*, agus mairibh beò.

Mata. iii. 2. Deanaibh *aithreachas*.—Mat. iv. 17.

Isàì. lv. 7. *Tréigeadh* an t-aingidh à shlighe, agus an duine éucorach à smuainte; agus *pilleadh* e ris an Tighearna.

1d. Tesalòn. v. 22. Seachnaibh gach uile *choslas* uile.

Mata. xxvi. 41. Deanaibh *faire* agus *ùrnaigh*, chum nach tuit sibh 'am buaireadh.

- Mat. vii. 12. Gach ni bu mhiann leibh daoine eile a dheanamh ruibhse, deanaibh-se sin riù-san.
- Mat. v. 34. Na tugaibh *miannan* idir.
- Ephes. iv. 29. Na tigeadh cainnt *thruaillidh* air bith mach as bhur béul.
- Eoin xiv. 15. Ma's toigh leibh mise, *coimhidibh* m'àithn-tean.
- Micah vi. 8. Dh'fheuch e dhuit, O 'dhuine! ciod a tha math:—agus, ciod a tha an Tighearna ag iarraidh ort ach an ceartas a dheanamh, tròcair a ghràdhachadh, agus imeachd gu h-iriosal maille ri d' Dhia?
- Isà. lv. vi. *Iarraibh* an Tighearna, am feadh a ta e 'r à fhaotainn; *gairmibh* air, am feadh a ta e 'am fagus.
- Amos. v. 4. *Iarraibh-se* mise, agus mairidh sibh beò.
- 2ra Pead. iii. 18. Fàsaibh ann an gràs, agus ann an *eòlas* ar Slànuighir Iosa Criost.
- Colos. an 3s. caibdeal uile.*
- 1d. Tesalòn. iv. 11. (Ghuidheamaid) gu'n dean sibh ur dìchioll a bhi *ciùin*, agus ur gnothaichean féin a dheanamh, agus *saoithreachadh* le ur làmbaibh féin (amhuil a dh' àithn sinne dhuibh.)
- 1d. Phead. ii. 17. Biodh eagal *Dhé* oirbh. Thugaibh urram do'n *Rìgh*. *f.* Rom. xiii. 1, 2.
- 1d. Tesalòn. v. 17. Deanaibh *ùrnaigh* gun sgur.
- Ephes. vi. 1. A chlann, bithibh ùmhail do ur pàrantaibh féin anns an Tighearna; oir tha so ceart. 4. Agus, athraiche, na *brosnaichibh* ur clann chum feirge; ach togaibh iad ann an *oilean* agus ann an *teagasg* an Tighearna.
- Colos. iii. 22. A sheirbhiseacha, bithibh ùmhail do 'r maighstiribh.
- Colos. iii. 18. A mhnathan, bithibh ùmhail do ur fearaibh féin, anns an Tighearna. 19. Fheara-pòsta, gràdh-aichibh ur mnathan, agus na bithibh searbh 'nàn aghaidh.
- Galat. vi. 9. Na sgèitheamaid de mhath a dheanamh; oir, ann an àm iomchuidh, buainidh sinn, mur fannaich sinn.
- Taisb. ii. 10. Bi-sa dìleas gu bàs, agus bheir mise dhuit crùn na beatha.

IX.—'S éudar dhuinn seasamh ris na nithibh ud, gu bunailteach, buan.

Lùcas xiii. 3, 5. Mur dean sibhse aithreachas, sgriosar sibh uile mar an céudna.

Eoin iii. 36. An ti a chreideas anns a' Mhac, tha a' bheatha mhairionnach aige; ach, an ti *nach eil a' creidsinn* anns a' Mhac, cha-n fhaic e beatha; ach tha fearg Dhé a' gabhail còmhnuidh air.

Esec. xxxiii. 19. Ma *philleas* an t-aingidh air falbh o 'aingidheachd, agus gu'n dean e an nì sin a ta dleasdannach, agus ceart, mairidh e beò d'ã chionn.—*Faic* Esec. xviii. 20—gu 32.

Eoin iii. 7. Is éigin duibh bhi air ur breith a ris.

Rom. viii. 9. Mur eil Spiorad Chrìost aig neach, cha bhuin e dha. ('se sin *do* Chrìost.)

Gnìomh. ii. 38. Deanaibh aithreachas, agus bithibh air ur baisteadh gach aon agaibh, ann an ainm Iosa Crìost, chum maitheanais pheacanna, agus gheibh sibh tìodhlac an Spioraid Naoimh.

Mata. xviii. 3. Mur *ìompaichear* sibh, agus mur bi sibh *mar leanabana*,—cha teid sibh a steach do rìoghachd nèimh.

Lucas vi. 46. C'ar son a their sibh *riùm-sa*, a Thighearna, a Thighearna, agus nach *dean* sibh na nithe a ta *mise* ag ràdh?—*Faic* Rom. ii. 13; Mata v. 19; Luc. xii. 47; Séum. i. 25.

Eabh. xii. 14. Leanaibh *sìth* maille ris na h-uile dhaoinibh, agus *naomhachd*, a dhìth nach faic neach air bith an Tighearna.—*Faic* 1d. Chorint. vi. 9, 10.—Eabh. x. 38; Luc. ix. 62.

X.—Mu'n dòigh air am faighear gràs agus neart o Dhia chum ar dleasdannas a choilionadh.

Lucas xi. 9. *Tarraibh*, agus *bheirear* dhuibh; *siribh*, agus *gheibh* sibh; *buailibh* (an dorus) agus *fosgailear* dhuibh. 1d. Eoin i. 9. Ma *dh'aidicheas* sinn ar peacanna, tha esan fìrinneach agus ceart, chum ar peacanna a *mhaitheadh*

- dhuinn, agus ar *glanadh* o gach uile neo-fhìreantachd.
—*Faic* Lebh. xxvi. uile.
- Rom. x. 9. Ma dh'aidicheas tu le d' bheul an Tighearna Iosa, agus ma chreideas tu *ann do cridhe*, gu'n do thog Dia o na marbhaibh e,—saorar thu.
- Eoin v. 39. Rannsaichibh na scriptiona.—*Faic* Gnìomh. xvii. 11.—2ra Timot. iii. 15.
- Marc. xvi. 15. Imichibh air feadh an t-saoghail uile, agus searmoinichibh an soisgeul do gach créatur; 16. Cia bith a *chreideas* agus a *bhaistear*, saorar e.—1d. Phead. iii. 21.—Gnìomh. ii. 38; viii. 12, 38; xvi. 31, 33.
- Eoin vi. 53.—Mur *ith** sibh *feòil* Mhic an duine, agus mur *òl** sibh *'fhuil*, cha-n eil beatha agaibh annaibh. *Faic* r. 54. gu 58.—1d. Chorint. xi. 23, 24, 25, 26.—Salm cxix. 1—16.—Gnàth-fhoc. iii. 5, 6.

XI.—Mu'n Bhàs.

- 'Se an *céud bhàs* dealachadh an *anama* ris a' *chorp*.—
'S e “ an *dara bàs* ” léireadh sìorruidh a' chuirp 's an anama 'an ifrinn.
- Genes. ii. 17.—Oir, an là a dh'itheas tu dhith, air chinnnte *bàsaichidh* tu.
- Genes. v. 5. Agus b'iad uile làithean Adhaimh a bha e beò, 9 ceud agus 10 bliadhna 20d; agus *fhuair e bàs*.
- Ecclesias. ix. 5. Oir tha fios aig na beòthaibh gu'm faigh iad *bàs*. *Faic* Deuter. xxxi. 14; Iosua xxiii. 14; Iob xiv. 5; Eabhr. ix. 27.
- Mata xxiv. 44.—Oir is ann an uair nach saoil sibh, a thig Mac an duine. *Faic* Marc. xiii. 33; Luc. xii. 40; Gnìomhar. v. 5, 10; Gnìomh. xx. 9.

* 'S e sin, *gu spioradail*, (rann 63; & 1d. Chorint. caib. x. 4): oir cha d'itneadh 's cha d'òladh riabh feòil no fuil Chriosta *gu corparra*, ach *aran* agus *fion* tur mar *shàmhladh* orra. Bha Corp Chriosta *slàn* fallain an uair a thuir e gu'n robh e *briste*. 1d. Chorint. xi. 24.

XII.—Mu'n Aiseirigh.

'S i an aiseirigh ath-theachd-beò nam marbh.

Dàniel xii. 2. Agus dùisgidh mòran dhiùbhsan a ta 'nän *codal* ann an duslach na talmhainn,—cuid gu beatha shiorruidh, agus cuid gu nàire agus masladh bith-bhuan.—Eoin v. 28, 29.

Eoin xi. 23. Thubhairt Iosa rithe, “*éirigh* do bhràthair *a rìs*.—Faic r. 24.—Gnìomh. xxiv. 15.

1d. Chorint. an 5mh. caib. déug uile.—2ra Corint. iv. 14.

XIII.—Mu'n Bhreitheanas.

'S e 'm breitheanas a' bhènn-shaoraidh no dhìtidh a bheir Crìost air a' chinne-dhaoine, 'nuair sheasas iad *uile* 'nà fhianais air an la dheirionnach.

1d. Shàmuel ii. 10. Bheir an Tighearna *breth* air crìoch-aibh na talmhainn, &c.—Salm xcvi. 10, 13; Dàniel vii. 9, 10.

Mata xii. 36. Tha mi 'g radh ribh, Gu'n toir daoine cùnntas, là a' bhreitheanais, airson gach focail dhìomhain a labhras iad. *F.* Mata xiii. 40. gu 43.—Mata xvi. 27; xxv. 31, gu crìch.—Gnìomh. xvii. 31; Rom. xiv. 10; 1d. Chorint. xv. 52; 2ra Corint. v. 10; 1d. Tesalòn. iv. 16, 17; 2ra Tesalòn. i. 5, gu 10.

XIV.—Mu nèamh agus à sòlasaibh.

Mata vi. 9. Ar n-Athair a tà air *nèamh*.

Mata xiii. 43. An sin dealraichidh na fìreana mar a' ghrian ann an *rìoghachd* an Athar f in.

1d. Pheadar. i. 4.—*Oighreachd* neo-thruaillidh, neo-shalach, agus nach searg as.

Taisb. vii. 9, gu crìch.—Taisb. xiv. 1, gu 6.

XV.—Mu Ifrinn.

Mata xiii. 50. Agus tilgidh siad iad san *àmhuinn thein-tich*:—an sin bithidh gul agus giosgan fhiacal. *F.* Mata iii. 12; v. 29; viii. 12; xxii. 13.—Luc. xvi. 23.

CEISTEAN.

Cìod e aibidil? Cìod e fonn? Cìod e co-fhonn? lom, caigneach, soimeasgail? Cia lion fonn a ta ann? Cia lion dhiu leathann? Cia lion caol? Am beil *l, n, r*, caigneach? Cìod e smid? Smid-thoisich? Smid-dheiridh? C'ait a bheil fuaim *sh* aig *s*? Cìod an dealachadh tha eadar *so* agus *seo*? Cìod e fuaim *bh, mh, ph, ch, gh, dh, fh, sh, th*? Cìod e fuaim *d*, 'san ris-smid *chd*? Cìod e tàthan agus dìth-ail? Cìod e gearradh? C'ainm a th'air *h*? air *t*? agus air *a', d', m'*? Cìod e smid-ghleus agus fonn-ghleus? Cìod e ainm, feairt, gnìomhan, agus cineal? Cia lion cineal aig ainmean? Cia lion *Car* air ainm? Cia lion carachadh 's a' Ghàidhlig? Cìod an ceannsal a th'aig *do, fo, &c.*? Cìod e an *mionan*? Cia lion mionan, 's a' Ghàidhlig? Cia lion *riochd* aig feairt? Càit' an càirear na riochdan sin? Cia an carachadh do'm buin *òg, droch, buainte*? Cìod an dealachadh eadar slat *mara*, agus slat-*mhara*? Cìod e ion-ainm, agus *tòiseach*? Cia lion *modh* aig gnìomhan? Cia lion *trà* aig gach modh? Cìod e an *dean-anach*? 's an cuspair? an so, *Syriobh Pòl litir*? Cia e spreigeach a'ghnìomhain *Loisg*? Innis dhomh an ßs. neach aonarra spreigeil, 'san trà bha, de mhodh murrach a'ghnìomhain *Toy*, gu ceisteach, àicheach, aidmheach? Am beil guth creanail aig a'ghnìomhan so? Cia e ä chreanach?

AN CLAR-AMAS.

Ag, a',	17	Gnìomhan,	46, &c.
Altachadh,	6	Litir lom,	1
An Aibidil,	1	--- chaigneach,	1
Ao, aoi,	21	Ll, nn, rr,	23
Bh, ch, dh, &c.	11	Na fuinn,	1
Cadagal narat,	20	Na co-fhuinn,	1
Cn, gn, tu,	23	Na c ghléiste,	1
Coimeas fheairtean,	43, 44	Na c shoimeasgail,	4, 5
Cóir-smidean,	45	Na guthan,	48
Dà fhuaim s,	5, 19, 20	Ph,	8
Dàimhein,	45	Rianachadh,	48, &c.
Dearcain,	45	Riochd,	37
Dh'fh,	45	Ris-smidean,	25
Diolairean,	46	Sh,	12
Feòrichean,	46	Smidean,	2
Fh,	11, 12	Th,	13
Fuaim àraidh <i>a</i> , 13, 16; <i>e</i> , 14, 16;		Ua, uai,	22
<i>o</i> ,	14, 16		

